

Magazin

Detlić

ZA LJUBITELJE DIVLJIH PTICA U SRBIJI

DRUŠTVO ZA ZAŠTITU I
PROUČAVANJE PTICA SRBIJE

10

BROJ

DECEMBER 2015

ISSN 1821-0708

broj 10

Magazin za ljubitelje divljih ptica u Srbiji

ISSN 1821 - 0708

Izdaje:

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije
Vladike Ćirića 24, stan 19, 21000 Novi Sad

Telefon: 021/6318-343

www.pticesrbije.rs

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije

Glavni urednik:
Slobodan Ivić
e-mail: magazinedetlic@gmail.com

Urednik fotografije:

Katarina Paunović
e-mail: cyberkat74@yahoo.com
www.photobirding.com

Članovi uredivačke redakcije:

Dr Voislav Vasić, Milan Ružić, Dragan Simić

Lektura:

Jelena Aćimović
e-mail: yelenaacimovic@gmail.comDizajn i priprema za štampu:
Slobodan IvićLikovno-grafički urednik:
Blažimir Obradović
tel.: 063/8114-928 Odgovorni urednik za rubriku Stav:
Dragan SimićStampa:
Štampanija BOJE
Novi Sad, Petefi Šandora 62
tel.: 021 505 112, 060 6540064
www.stamparijabobe.rs

Tiraž: 1000

Naslovna strana:
Ridoglav svračak (*Lanius senator*)
Foto: Rene Pop, HolandijaCip – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice Srpske, Novi Sad
598.2(497.11)

Detlić: Magazin za ljubitelje divljih ptica u Srbiji /glavni i odgovorni urednik Slobodan Ivić./ 2015, br. 10-. Novi Sad : Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, 2015-.

Ilustr.: 30 cm

Dva puta godišnje

ISSN 1821 – 0708

COBISS.SR-ID 237396743

Sadržaj:

● Zaštita ptica

Saša Marinković: Crni lešinar ponovo u Srbiji	4
Oto Sekereš: Prvi put postavljen odašiljač za modrovranu u Srbiji	6
Slobodan Ivić: Aktivne mere za zaštitu velike droplje	8

● Gde žive ptice u Srbiji

Darko Ćirović: Kraljevstvo beloglavnog supa	10
Dragan Simić: Rumenke, supovi i šljuke	12

● Vesti i reportaže

Zoran Karić: Deponija Vinča	14
Slobodan Ivić: Uspešno organizovan 22. evropski vikend posmatranja ptica u Srbiji	15
Milan Ružić: Kikindske sove utine na Bibisiju	16
Dragiša Gašo Petrović: Čačanske sove	17
Maja Arok: Zaštitimo tekunice u Vojvodini	18

Dimitrije Radišić: Radionica o Drugom evropskom atlasu ptica gnezdarica (EBBA2)	19
Dragan Simić: Izgrađeno pet namenskih osmatračnica za posmatranje ptica	19
Brano Rudić: Oči u oči sa zmijarom	20
Zoran Karić: Modrovane barajevske	22
Brano Rudić: Ekološki kamp Tometino polje 2015.	23

● Ornitološki asesuari

Voislav Vasić: Četijina priča	24
-------------------------------------	----

● e-ornitologija

Dragan Simić: Zašto eBird i eBirding	26
--	----

● Stav

Dragan Simić: Šta ugrožava grlicu u Srbiji?	29
---	----

● Prikazi

Marko Tucakov: Predeo izuzetnih odlika - Vlasina	30
Voislav Vasić: Labudovo okno	31

● Izvučeno iz naftalina

Voislav Vasić: Jole Šoti	32
Voislav Vasić: Timotije iz Banjičke šume	33

● Za početnike

Dragan Simić: Osvajanje Grčke	34
Bojan Radeka: Detlić dobošar	35

● Meridijani

Geza Farkaš: U potrazi za plavom zebom	36
--	----

● Crna hronika

Sandra Jovanović: Najpoznatiji novosadski par Isa i Bisa	38
Sandra Jovanović: Nije sve tako sivo	38

● Ptice i mi

Sandra Jovanović: Brojimo, brojimo rode	39
---	----

Mišljenja objavljena u autorskim tekstovima ne moraju uvek da odražavaju stav glavnog urednika.

Uredništvo magazina DETLIĆ pruža tačne i ažurirane informacije, međutim ne snosi ni nikakvu odgovornost za lošu, nameru ili nemernu interpretaciju, kao i zloupotrebu. Sva prava zadržana. Reprodukcija bilo kog segmenta ili celine, teksta, fotografija, na bilo koji način ili na bilo kom jeziku nije dozvoljena bez saglasnosti izdavača. Iako su preduzete sve mere, uredništvo se ne može smatrati odgovornim za greške nastale u magazinu.

Predsednik DZPPS-a: Milan Ružić
Potpredsednik: Marko Ščiban

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije

Sekretar: Sandra Jovanović

Članovi Upravnog odbora:

Dimitrije Radišić, Draženka Rajković, Uroš Pantović

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije je organizacija koja okuplja pojedince i institucije koje se brinu za ptice u Srbiji. Oni čine mrežu aktivnih članova koja uspeva da održava partnerske odnose sa ornitološkim organizacijama širom Evrope putem učestvovanja u zajedničkim projektima. Društvo svoj rad zasniva na proučavanju i zaštiti divljih ptica i njihovih staništa.

Slobodan Ivić

Poštovani čitaoci, uvaženi ornitolozi, dragi saradnici

Pred vama je deseti broj našeg magazina Detlić. Čitaoci su odavno navikli da svako naše izdanje obiluje brojnim tekstovima i adekvatnim ilustracijama. Nakon duge i pažljive analize, zajedno sa saradnicima, pokušao sam da od pristiglog materijala za vas odaberem najbolje ispisane tekstove i prikladne fotografije. Uostalom, za naše dugogodišnje čitaoce, ovakav način rada i

nije novost. Deseti broj po redu, mogu slobodno reći, označava mali jubilej, ali za članove i simpatizere Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije ima veliki značaj. U proteklom vremenu, uvećavao se broj čitalaca. Postali smo prepoznatljivi, dopadljivi, profesionalni i rado čitani. Naš magazin se pažljivo čita i vizuelno budi prijatne emocije od naslovne strane, kroz zanimljive i stručne tekstove na narednim stranama, pa sve do ilustracija na poslednjoj strani. U magazinu su prezentovane brojne akcije, iskustva, stručni podaci i vrhunske fotografije.

VREMENSKOM razdoblju između prethodnog broja, pa sve do početka pripreme za ovaj broj dobio sam veliki broj poruka putem svih savremenih vidova komunikacije, ali i jedno pismo, koje me je čekalo u poštanskom sandučetu, a ono me je naročito obradovalo. Vratilo me je u nika stara dobra vremena. Sada sam sasvim siguran da postoje osobe koje iz opravdanih razloga možda ne koriste računare, pa je zato neophodno da magazin Detlić izlazi u štampanom obliku. Inače, ne bih nijednog našeg čitaoca koji me je kontaktirao, navodio po imenu i prezimenu, jer ne želim da bilo koga slučajno izostavim. Sadržaj svih poruka je gotovo identičan. To su pohvale i podrška za rad našeg Društva, kao i za moj lični angažman u kreiranju magazina. Međutim, želim istaći da nije dovoljno samo hvaliti i biti posmatrač, već je neophodno da se svaki koji prate naš rad aktivno uključi i daju licni doprinos u radu Društva, u skladu sa svojim mogućnostima, a za opšte dobro nas i budućih generacija. Jedino tako možemo zajedničkim snagama da očitamo prirodna staništa, da očuvamo ptice, da očuvamo i naš rod.

Želim da vama da podelim mišljenje javnosti da i fotografije, koje prate tekstove, dobijaju visoke ocene. Na jednom neformalnom skupu, sasvim neочекivano, usledilo je pitanje: „Odakle preuzimaju fotografije?“ Ovo pitanje sam doživeo kao najznačajniju pohvalu, jer autori tekstova nisu samo ljubitelji ptica, zaštitari, dobri pisci, već i daroviti ljudi da „uhvate“ i zabeleže jedinstven trenutak, da dobro kadriraju trenutnu situaciju u kojoj su se našli.

Drugi bitan zaključak koji mi se nametnuo nakon ovako formulisanih pitanja je da ljudi i ne registruju čaroban svet ptica i njihov bogat kolorit. U svakom slučaju, magazin Detlić je odličan putokaz da ukaze svakom čitaocu da taj čaroban svet svakodnevno prisutan svuda oko nas, samo čovek treba da zastane i posmatra prirodu i ptice. Tada čovek postaje svedok lepote i raskošnih boja brojnih vrsta ptica, koje nas okružuju, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama.

Dok intenzivno radim na prikupljanju materijala za magazin Detlić, vreme provodim i na terenu, a istovremeno razmišljam koje bi teme bile interesantne za naše čitaoce. Šetajući pored reke, ne mogu da se koncentrišem od buke koju stvaraju mašine na kopovima šljunka. Setim se da me je neko informisao da je nedavno emitovan prilog u Drugom dnevniku RTS-a, a autor je izneo frapantan podatak da samo na teritoriji rasinskog okruga ima oko 400 takvih kopova i da većina njih, taj posao obavlja mimo zakonskih propisa i procedura. Verujem da je situacija duž svih naših rečnih slivova slična. Nadležne inspekcijske službe veoma retko izlaze na teren, uglavnom samo po pozivu građana. Čak je naveo da lokalne samouprave nisu u stanju da se suprotstave izdavačima ovih radova i da reše problem. Koliko naša država gubi? Verujem da bi rešenje ovog problema značajno uticalo na priliv sredstava i punjenje našeg republičkog budžeta. I sam sam svedok, da delatnost sličnih firmi, iza sebe uslovljava nastanak gomile otpada, koje se ne mogu razložiti prirodnim putem, zardale stare mašine, ulje koje nekontrolisano curi i otice u novonastala veštačka jezera i vodotoke. Menja se voden tok, uništavaju se nasipi, pa se tako u kćim periodima povećava površina koju reke plave, a koje su pod oranicama, povrtarskim kulturama ili žitaricama. Nakon završene eksplotacije, ove površine su potpuno neuređene i o njima više niko ne brine, čak postaju mesta na kojima nesvesni građani dodatno odlazu otpadni materijal. Ovakvim neodgo-

vornim „gazdovanjem“ pojedinaca narušavaju se osnovni prirodni postupati, pa će za saniranje nastale štete, a koja je uzrokovana brojnim i raznovrsnim faktorima, u jednom momenatu biti neophodno da država izdvoji ogromnu materijalnu sredstva da sanira posledice koje su mogle biti sprecene. Šteta je pričinjena ljubiteljima prirode, radnicima na kopovima, ribolovcima, a novonastale nezastićene površine su opasne zbog neuređenosti, neobeleženosti i mogućih odrona. U takvim situacijama često su i ljudski životi ugroženi, a ugroženi su svi građani koji se nađu na peskovitim obalama.

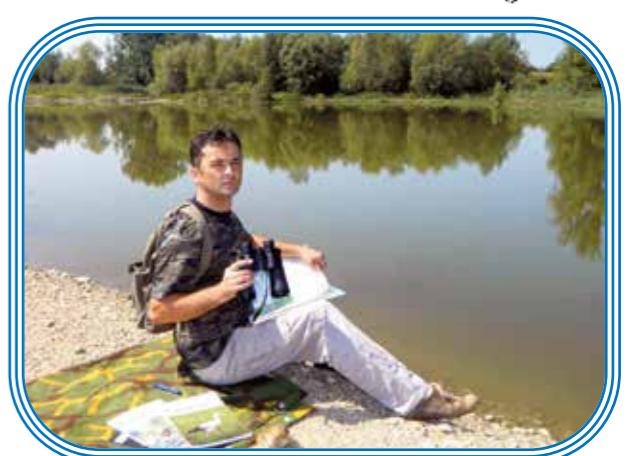
Narušena je egzistencija svih životinja i biljaka, čiji je život vezan za prijabolje rečnih vodotokova. Smanjenjem ribljeg fonda smanjuje se i broj ptica. Permanentna buka uznenirava ptice koje se gnezde. Potpuna promena pejzaža u kraju kroz koji se šetam je dovela da gak Nycticorax nycticorax odvodi napusti teritoriju na kojoj se decenijama gnezdi. Preostale ptice, koje pokusuju da produže sopstvenu vrstu na ovim terenima, a u čijim se gnezdišima nalaze jaja ili mlade ptice, ugrožene su direktnim kontaktom mehanizacije koja se koristi prilikom iskopavanja peska i šljunka. Zapazio sam da je moćnim mašinama dovoljan jedan dan da u potpunosti promene manji lokalitet i da on postane neprepoznatljiv. Smatram da je rešenje ovog problema jako bitno kako po bljni i životinjski svet, tako i za čitavu društvenu zajednicu.

Pre nego što zaključim, želim da vas podsetim da sva prethodna izdanja, Ciconia, magazin Detlić i sve publikacije možete naručiti kontaktirajući sekretara Društva.

Na kraju, želim da se zahvalim svima koji su kritikovali, predlagali ili hvalili rad članova uredivačkog kolegijuma. Za mene je to bio podstrek, upliv nove energije i podizanje radnog elana da sa još većim entuzijazmom pristupim pripremi i realizaciji ovog broja.

Pozivam vas da i dalje učestvujete u radu našeg magazina, šaljete svoje priloge, izveštaje, putopise, ali i primedbe na prepoznatljivu adresu magazinedetlic@gmail.com

Uživajte čitajući tekstove koji su pred vama

UGROŽENE VRSTE: Crni lešinar (*Aegypius monachus*)

Saša Marinković

Crni lešinar ponovo u Srbiji

Najveća naša ptica grabljivica, crni lešinar *Aegypius monachus* svojim markantnim izgledom oduvek je plenio pažnju ljudi. Sa rasponom krila od 3 m, njegov let inspiriše umetnike i posmatrače kojima zastaje dah u susretu sa njim. U narodu su mu pridavane nadprirodne moći i ispredale su se legende kao o mitskoj ptici. Zvali su ga još vožd ili starešina supova zbog njegovog nadmoćnog ponašanja u metežu raznih vrsta strvinara, koji nastaje oko uginule stoke.

OŠ ponegde se od starih ljudi mogu čuti priče da među supovima postoji jedan glavni, koji predvodi celo jato. On sajna noću gde će sutra nešto ugnuti, pa ujutro vodi jato na to mesto. Supovi se u velikom broju brzo okupe čim nešto ugne, jer ih uputi starešina koji vidi u budućnost. Onda se svi supovi okupe oko hrane i stanu u krug čekajući vožda da prvi kljune lešinu i na taj način im da znak da mogu da počnu da jedu, pa sví navale. Istina je da, crni lešinar jedini ima toliko moćan kljun i snagu da može da probije i razdere govedu kožu, pa ga supovi čekaju da bi im otvorio strvinu i omogućio im da dodu do mekih delova kojima se hrane.

Poslednjih godina glavna atrakcija u Srbiji je povratak ove veličanstvene ptice posle više od 60 godina. Ljubitelji ptica su pohrlili na Uvac, gde je hranište za lešinare, a posebno fotografi, koji žele da zabeleže trenutak susreta sa ovim gorostasom. Fotografije su nam upravo i omogućile da pouzdano pratimo pojavljivanje crnog lešinara i da saznamo više o njemu.

Crni lešinari su rasprostranjeni u širokom Mediteranu i dalje na istok, preko Tibeta i Mongolije do Korejskog poluostrva. Na zapadu se prostiru sve do Pirinejskog poluostrva. U celom arealu su malobrojni. Procenjuje se da ih danas ima ukupno 4500–5000 parova. Nestali su u mnogim delovima areala, a povukli su se i iz severne Afrike. U zapadnoj Evropi su iščezli iz Francuske, Portugalije i Italije, ali se tamo danas sprovode programi njegovog ponovnog naseljavanja. U Španiji se sedamdesetih godina prošlog veka bilo zateklo samo 400 parova. Onda je pokrenut uspešan program njihove zaštite, tako da je da-

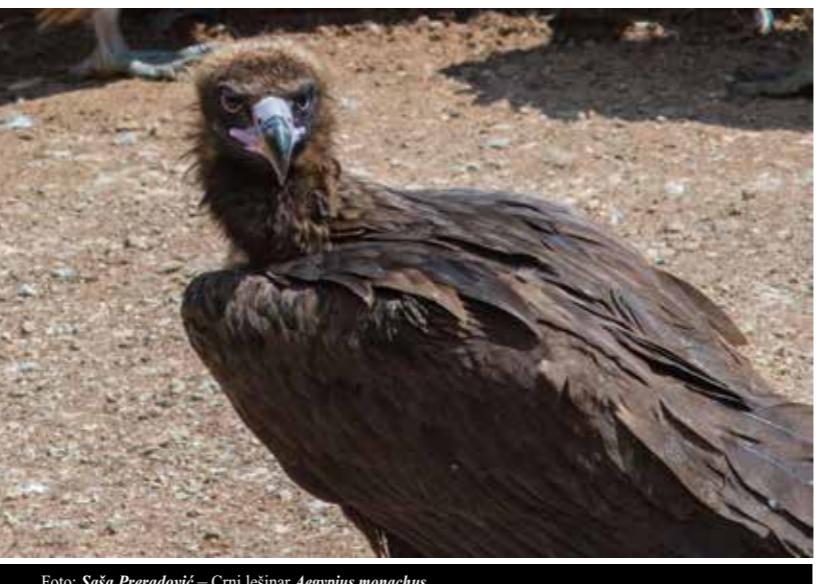

Foto: Saša Preradović – Crni lešinar *Aegypius monachus*

nas, to već najbrojnija populacija crnih lešinara sa 1600–1800 parova.

Kod nas je u prvoj polovini 19. veka crni lešinar naseljavao mnoge nizije i pobrđa. Već početkom 20. veka crni lešinar je bio proređen i malobrojan u Srbiji. Toliko je bio redak da je od 1936. do 1954. zabeleženo samo 6 primeraka, a onda je i potpuno nestao. Glavni razlozi nestajanja lešinara su bili ratovi i nove granice na Balkanu. Prekinute su nomadske stočarske staze, kojima je spušтana stoka sa planina u nizije, a duž koje su bila posejana gnezdišta lešinara. Najduži od ovih nomadskih puteva na Balkanu je povezivao Prokletije sa Panonskom nizijom i iznosio je 500 km. Već pred kraj 19. veka ugasilo se ekstenzivno nomadsko stocarenje. Stočari su prestali da silaze sa planina u nizije i promenili su načine gajenja životinja, što je direktno uticalo na lešinare koji i ishrani

koriste prvenstveno uginulu stoku. Stočari su se nastanili u pobrđima na visinama od 600 do 800 m, gde su zimi držali stoku po štalama i hranili je senom, a leti su je isterivali na planinske pašnjake. Veterinarski propisi koji nalažu zakopavanje ili spaljivanje uginule stoke da se ne bi širile zaraze, dodatno su onemogućili lešinare da vrše svoju sanitarnu ulogu u prirodi. Na ovaj način lešinari su ostali i bez ono malo hrane koja im je bila dostupna. Posebno u zimskim mesecima za njih više nigde nije bilo dovoljno hrane na celom Balkanu.

Postavljanje otrovnih mamaca u prirodi, beleženo je u Srbiji već posle prvog svetskog rata. Do otrova je bilo teško doći, a i rukovanje je bilo rizično po ljudi. Verovatno su ovo razlozi što otrovi nisu imali češću upotrebu, pa samim tim ni posledice na lešinare u ovom periodu nisu bile fatalne. Među-

tim, posle Drugog svetskog rata lovci su uveli praksu postavljanja otrovnih mamaca za suzbijanje lisica, vukova, pasa latalica i ostalih lovnih štetočina. Sistematska trovanja životinja u prirodi u akcijama lovačkih društava počela su u zimu 1947/8. i trajala su sve do zabrane postavljanja otrovnih mamaca 1973. Trovanja su bila velikih razmara i samo 1959, prema lovačkim izveštajima, potrovan je 700 beloglavih supova, što je više nego što ih danas ima u Srbiji. Trovanja su suzbila sve lešinare sa većeg dela Balkana. Crni lešinar koji je i pre ovih akcija bio redak, gotovo da je nestao na Balkanu. Zadržala se samo mala populacija, koja danas broji 36 parova, u dolini donje Marice u Grčkom rezervatu Dadia na krajnjem istoku Balkana.

Pedesetih godina prošlog veka, odmah na početku sprovođenja akcija suzbijanja vukova, otrovano je nekoliko preostalih crnih lešinara u Srbiji. Nema jasnih podataka koji ukazuju da je crni lešinar preživeo u Srbiji posle tog vremena. Izdvaja se kao relevantan jedino nalaz crnog lešinara u klisuri Mileševke iz maja 1986, koga je zabeležio Slobodan Puzović. U to vreme još nisu bila organizovana hraništa za lešinare u Srbiji, a populacija beloglavnog supa brojala je manje od 30 parova sa tendencijom daljeg pada brojnosti. Pravo je čudo da je crni lešinar zatalao u ovom periodu u Srbiju u kojoj gotovo da nije bilo uslova za njegov opstanak.

Otvaranjem restorana za beloglave supove 1989–1993. otklonjen je nedostatak hrane za sve ptice koje se hrane lešinama, prvenstveno u zimskom periodu. To je omogućilo porast populacije

Foto: Brano Rudić – Fotografija iz 2010.

beloglavih supova, ali je i otvorilo mogućnost za povratak crnog lešinara u Srbiju. Međutim, on se pojavio tek kad su beloglavi supovi dostigli brojnost od oko 300 ptica. Svako jutro podigne se jato od 200 do 300 beloglavih supova iznad hraništa na Uvcu. Jato se vine na visine 2500–3000 m, odakle se po vedrom danu vidi širom Balkana. Brojno jato je jasan signal ostalim lešinarima da tu hrane ima.

Foto: Ljubivoje Vranić – Starešina

Uvac je u poslednjih pet godina privukao četiri primeraka Crnog lešinara. Prvu pojavu snimio je video nadzor u restoranu za supove na Uvcu juna 2010. Brano Rudić je prvi fotografisao ovu pticu u klisuri Mileševke. Crni lešinar se zadržao na Uvcu do leta 2011. kad su ga zabeležili Irena Hribšek, Ivan Medenica i Boris Rakočević u klisuri Mileševke. Nije prezimio najtežu zimu, koja je zadesila lešinare 2012. Te godine smo zabeležili 5 smrznutih beloglavnih supova. Nestanak crnog lešinara nismo mogli da privremimo i kad je Nenad Dučić fotografisao crnog lešinara krajem jeseni 2012. na hraništu za beloglave supove na Uvcu, ponadali smo se da je ipak ostao kod nas i da prezimeti. Međutim, to je bila druga, mlađa ptica koja se nije zadržala na Uvcu.

Krajem jeseni 2014. ponovo je Brano Rudić fotografisao crnog lešinara, ali ovog puta na Zlatiboru. Taj mlađi crni lešinar je bio markiran, tako da znamo da je došao iz Bugarske, pa se posle posete Zlatiboru vratio u Bugarsku, u Kresnu Goru, gde i sada živi. Ove godine u maju, kad je Fondacija za zaštitu ptica grabljivica tradicionalno obilazila klisuru Trešnjice, gde takođe postoji hranište za lešinare, Irena Hribšek primetila je novog crnog lešinara, koga je u sukobu sa surim orlom fotografisao Saša Malezić. Ta ptica se nije dugo zadržala u koloniji supova na Trešnjici, već ga je krajem maja, za vreme prakse beogradskih studenata biologije, Irena Hribšek ponovo zabeležila na Uvcu. To je drugi primjerak crnog lešinara koji se zadržao u Srbiji u koloniji supova na Uvcu. Sve četiri zabeležene ptice u Srbiji su mlađi primerci koji još nisu polno zreli i traže nova područja da se nastane.

Crni lešinar je malobrojan na Balkanu, pa je međunarodna Fondacija za zaštitu lešinara (VCF) iz Ciriha predložila projekt naseljavanja Balkana španskog populacijom kojom naseljava zapadnu Evropu. Genetička i morfometrička istraživanja grčke i turske populacije crnog lešinara ukazala su da postoje izražene razlike populacije iz istočne Evrope u poređenju sa španskom populacijom. Reintrodukcije (ponovna veštačka naseljavanja) sve su prisutnije u biologiji zaštite ptica i drugih životinja. Ako nema mogućnosti da se nađe deo autohtone, prirodne populacije za ponovno naseljavanje, onda je prihvatljivo korišćenje razmnoženih ptica u zarobljeništvu i njihovo puštanje u prirodu, iako potiču iz udaljenijih kra-

Foto: Nenad Dučić – Fotografija iz 2012.

jeva. Međutim, ako još uvek u prirodi postoje fragmenti urođene populacije, sme se koristiti samo najблиža susedna populacija za obnavljanje vrste. Najviše grešaka je napravljeno upravo kad su korišćene jedinke iz udaljenih populacija i unošene na prostore gde su još postojali ostaci drevne populacije. Neke podvrste i geografski definisane populacije nestale su upravo na taj način – smanjem populacije. Najčešće se ovakvi nesmotreni postupci opravdavaju dobroim namerama, prevelikim očekivanjima javnosti, pritiskom medija ili iz obrazovnih, ekonomskih ili estetskih potreba.

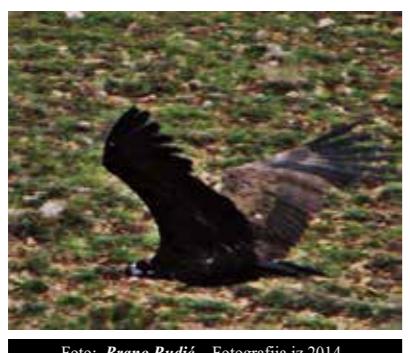

Foto: Brano Rudić – Fotografija iz 2014.

Ove godine pojavila su se četiri crna lešinara u Rezervatu Kresna Klisura i jedan kod Kotela u istočnoj Bugarskoj. Ovi rezervati u Bugarskoj sačuvali su drevnu populaciju beloglavnog supa, a nalaze se u neposrednoj blizini Rezervata Dadia u kome opstaju i autohtoni crni lešinari. Pojava crnog lešinara ove godine, posle jednog veka, na najudaljenijem grčkom ostrvu Krit koje se odlikuje brojnom populacijom beloglavnih supova predstavlja iznenadenje za ornitologe. Uz nove nalaze u Srbiji, vidi se već da nije reč o slučajnostima. Očigledno su se poslednjih godina razleteli crni lešinari po Balkanu, što može da bude naša šansa da vratimo ovu vrstu na gnezdenje u Srbiji prirodnim putem – makar i posle 60 godina.

Oto Sekereš

Prvi put

Postavljen satelitski odašiljač za modrovranu u Srbiji

Zaštita modrovrene *Coracias garrulus* u našoj zemlji je počela 2003. godine. Pored ulaganja napora na očuvanje ove vrste projekti su se delom odvijali i u pravcu istraživanja ekologije i biologije modrovrana. Rezultati istraživanja su u mnogome doprineli da efikasnije radimo na zaštiti. Saznali smo puno o biologiji gnezđenja, o ishrani i korišćenju staništa. Došli smo do značajnih saznanja o izboru teritorija i duplji tokom gnezđenja te o vremenskim prilikama koje pogoduju ili ne pogoduju uspešnom gnezđenju.

Foto: Oto Sekereš – Modrovra na satelitskim odašiljačem

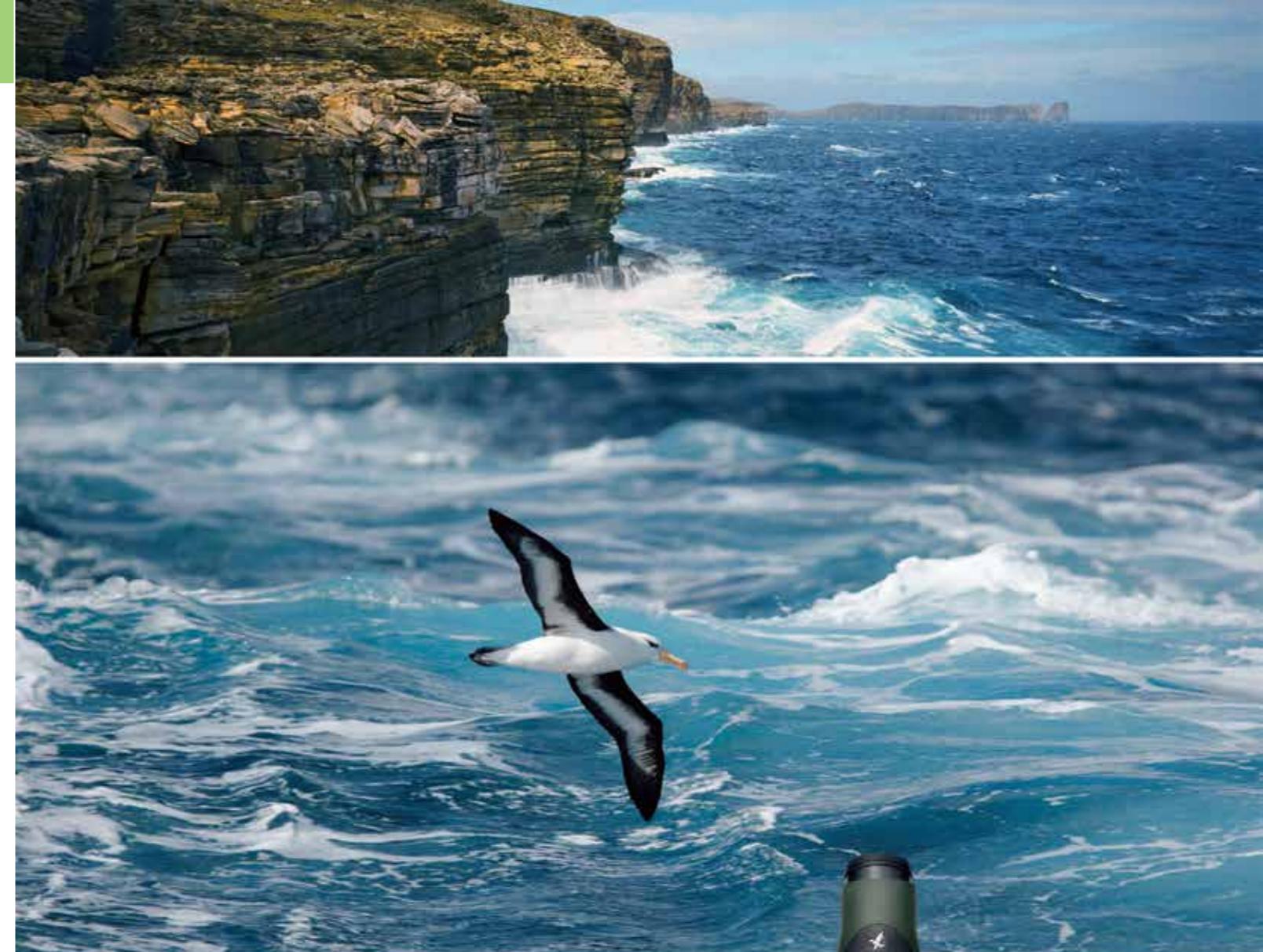
ZNAMO da modrovrene zimu provode u Podsaharskoj Africi. U arealu gnezđenja borave oko četiri meseca, a ostalih osam meseci provode u migraciji i na zimovalištima. Godišnje mogu da prelete preko petnaest hiljada kilometara između gnezdišta i zimovališta. U nastojanju da saznamo što više o migraciji i zimovanju, prstenovano je mnogo modrovrena, ali imamo svega nekoliko nalaza sa migratornih puteva (na žalost sve ilegalno ulovljene ptice). Ne znamo mnogo detalja o opasnostima koje vrebaju modrovrene tokom putovanja. Malo se zna o uticaju klimatskih promene na zimovalištima, uništavanju staništa odgovarajućih za odmor tokom migracije i degradaciji zimovališnih staništa.

Ove godine 18. juna u Subotičkoj peščari članovi Udrženja ljubitelja prirode „Riparia“ i Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije uz pomoć kolega iz Madarske (članovi Madar-

skog ornitološkog društva) u sklopu projekta LIFE+ „Zaštita modrovrene u Karpatском basenu“ uspešno su postavili na jednu odraslu modrovranu satelitski odašiljač. Cilj je da dobijemo detaljne informacije o migraciji i zimovanju. Odašiljač radi na solarnu energiju i težak je svega 4,5 g, što znači da je manje od 3% telesne težine modrovrene.

Ove dimenzije odašiljača svode na minimum smetnje u svakodnevnom životu. Odašiljač kontinuirano prati položaj modrovrene i na dnevnom nivou šalje podatke. Svi zainteresovani mogu da prate kretanje modrovrene sa odašiljačem na internet sajtu (www.satellitetracking.eu).

Tokom trajanja projekta do 2020. planirano je postavljanje satelitske opreme na četrdeset modrovrana. Trebalо bi da u Srbiji još jedna ptica bude opremljena, a ostale u Mađarskoj i Rumuniji.

MOŽETE NAĆI NAŠE PROIZVODE ONLINE NA WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM
I KOD EKSKLUZIVNIH I SPECIJALIZOVANIH PRODAVACA

ATX/STX FAMILIJA *DEFINITIVNO* PRAVI IZBOR

Obalske lalice obezbeđuju svakom posmatraču ptica iskustvo sa puno uždaha. Jedinstvene morske ptice, kao zovoj ili albatros, ostavljaju vas zadivljene dok posmatrate njihovu elegantnu akrobatiku. Cilj ATX/STX linije iz SWAROVSKI OPTIK je da vam da privilegiju da posmatrate tako retka stvorenja iz neposredne blizine. Ova linija vam omogućava, po prvi put, da menjate performanse teleskopa koristeći razne veličine objektiva. Ako ste posmatrač ptica na obali ili na močvarnom terenu, koristite objektive od 95 mm, sa uvećanjem do 70x, jer će vam dozvoliti da u potpunosti uživate u veličansvenoj lepoti i kristalno jasnoj slici. Ako putujete ili provodite mnogo vremena u terenu, kompaktni objektiv od 65mm je savršen izbor. Uživajte u ovakvim trenucima čak i više – sa SWAROVSKI OPTIK.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK

Aktivne mere za zaštitu velike droplje

Slobodan Ivić

David Grabovac je pored članstva u DZPPS-u, potpredsednik ULJP „Riparia”, član i učesnik Osnivačke skupštine Udruženja za zaštitu velike droplje. Inače, zaštitom velike droplje *Otis tarda* bavio se i pre osnivanja ovog udruženja. On je posetio nemačke odgajivačke centre da bi se upoznao sa načinom rada na zaštitu velike droplje, a njihovi rezultati će u ovom tekstu biti predstavljeni. Stečena iskustva pokušaće da primeni i u našoj zemlji.

Foto: József Gergely – Velika dropla *Otis tarda*

U AVGUSTU 2015. posetio je 2 od ukupna 3 staništa velike droplje u Nemačkoj. U celoj Evropi se zaštitom ove vrste bave na izuzetno visokom nivou. Izolovana populacija droplje u Nemačkoj je bila jedna od najugroženijih, pa su zato počeli intenzivno da se bave zaštitom ove vrste. Prilikom ove posete, David je saznao da je u proteklom periodu, izgrađen centar za veštački uzgoj, koji sadrži 6 ograđenih objekata na 3 zaštićena dobra. Najmanji obuhvata prostor od 17 ha, a najveći dostiže 40 ha površine. Napravljen je nasip za zaštitu

od pruge, postavljene su oznake na strujovodima za visoki napon, 3 velike osmatračnice, započeto je intenzivno obrazovanje korisnika zemljišta, a vlasnici su uključeni u program ekološke poljoprivrede pri Evropskoj Uniji.

„Možda sakupljanje svih pronađenih jaja nije bila najbolja praksa, to su smatrali i pojedinci koji su sprovodili rad na terenu, ali konačan rezultat pokazuje da je populacija droplji u stalnom porastu. Sve planirane mere koje su realizovane dale su pozitivne rezultate. Naravno sakupljanje jaja i veštački uzgoj kod osetljivih

Foto: József Gergely

Foto: David Grabovac – Objekti za veštački uzgoj

vrsta, kao što je velika droplja ima i svoje negativne strane, jer introdukciju prate i ubičajeni problemi. Lično sam video ženkama koja se svake godine vraća u ogradi deo odgajivačkog centra, sa svojim piletom, koje se izleglo u prirodnom staništu. Druga, odrasla ptica je često u neposrednoj blizini samog centra. Iako su svi radnici primenili propisane preventivne mere (nošenje svetlo-plavih odora, strogo zabranjen ulaz bez preke potrebe u određene prostore, minimalan pristup zaposlenih u blizini ptica), droplje ipak, smatraju da su povezane sa ljudskom jedinicom.

Na žalost, na ovaj vid ponašanja odraslih ptica odgajanih u odgajivačkom centru se teško može uticati, ali ono što je najbitnije, velike droplje se razmnožavaju, a njihovi pilići se već mnogo više plaše ljudskog prisustva. U to sam se uverio na terenu, tako da će već 3. ili 4. koleno biti poput droplje, odrasle bez pomoći čoveka.“ – ističe Grabovac

Pozitivna iskustva je neophodno primeniti i na staništima koja naseljavaju velike droplje u našoj zemlji.

„U ovom trenutku kod nas bi najvažnije bilo da se obezbedi ogradieni prostor za nesmetano gnezdenje i odgajanje mladunaca velike droplje. Na žalost, finskih sredstava nam ograničavaju realizaciju planova. Neophodan iznos novčanih sredstava za takav poduhvat je dosta visok, naspram mogućnosti svih zainteresovanih ljubitelja velike droplje i nastojanja Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine. Neophodna sredstva još uvek nisu u potpunosti obezbedena. Takođe, postoji potreba da korisnici zemljišta obavljaju aktivnosti unutar samog rezervata, a to je:

Foto: József Gergely

košenje u odgovarajućem vremenskom periodu, sejanje poljoprivrednih kultura koje su prikladne za sve neophodne biološke cikluse u životu droplji, kontrolisana ispaša, kao i umanjenje broja mogućih predatora na jaja velikih droplji. Sve ove mere bi povećale šanse opstanka naše rubne populacije. Oko koordinacije svih ovih aktivnosti mnogo truda ulaže Pokrajinski zavod za zaštitu prirode. Ipak, preko je potrebna lokalna podrška na terenu. Nastala praznina pokušava da upotpuni Udruženje za zaštitu velike droplje sa sedištem u Mokrinu. Članovi ovog Udruženja pružaju obrazovanje, promociju i aktivno učestvuju u zaštiti i na taj način doprinose opstanku velike droplje na području naše zemlje.“ – navodi Grabovac.

Prilikom posete stanicu u Bukovu David Grabovac se upoznao sa Torstenom Langemahom koji je odgovorno lice Centra za zaštitu ptica u Brandenburgu. U otvorenom i prijateljskom razgovoru Langemah je govorio o aktivnostima koje su doprinele povećanju broja jedinki, a koje bi koristile i ornitologima i svim zainteresovanim subjektima u našoj zemlji. Davidu je saopštilo da je najpre 1978. godine formirana mala stanica, da bi 1999. godine preraslala u jedan centar sa više objekata. Populacija velikih droplji je oscilirala. Godine 1937. bilo ih je 3900 jedinki. Na više od 30 lokacija droplje su 60-ih i 70-ih godina bile zastupljene, da bi 90-ih godina broj staništa velike droplje pao na samo 3, a na kojima su već bile započete aktivne mere zaštite. Populacija velikih droplji je 1997. godine brojala 57 jedinki, a ove godine broj jedinki dostiže 200. Spašavanje jaja je bila jedna od prvih mera koju su započeli, a nakon izvesnog perioda dobili su na gnezdanje prvi 1000 ha koje su koristili za zaštitu velike droplje. Sada imaju oko 60-70 ptica na svakom od 3 staništa, a planiraju da povećaju broj na 80-100 jedinki po zaštićenom staništu. Sada svako stanište obuhvata površinu od oko 5000 ha. Logično je da se droplje gnezde i van zaštićenog područja. Trenutno rade procenu za formiranje staništa za 4. zaštićeno područje, na kojem planiraju reintrodukciju velikih droplja sa postojećih lokaliteta.

Nakon razgovora sa Torstenom, njegov sledeći sagovornik je bila Birgita Bloh. Ona mu je ispričala brojne zanimljivosti o odgoju dropčića, a zatim je detaljno objašnjavačnicu, video male droplje, ali i starije ptice koje su povredene. Posetio je osmatračnicu i video 2 ženke sa pilićima. Sledеći dan je posetio stanište Markiš Švajc gde je domaćin bila Astrid Ajsenberg. Kiša ih nije omela da krene u obilazak. Od nje je saznao za probleme koje mogu da izazovu gavrani. Oni redovno pokušavaju da oteru droplje sa gnezda i da im ukradu jaja. Čuo je za podatak da su i belorepani redovni

Foto: József Gergely – Velika dropla *Otis tarda*

predatori čak i odraslih mužjaka velike droplje. „Ne zaboravite da odrasla velika dropla može dostići težinu do 16 kg“ – napominje David Grabovac.

„Iz prethodnih razgovora sa sagovornicima sam shvatio da je to oprobani recept, koji moramo upotrebiti. Poučeni iskustvom kolega iz Nemačke, neophodno je dodatno obezbediti prostor na kome već žive droplje, a bilo bi poželjno uspostaviti uzgajivački centar. Takođe, droplje ne mogu da žive samo na neobrađenoj površini, već moraju imati adekvatne kulture biljaka da bi im se broj povećao. Prirodni neprijatelji velikih droplja su lisice, jazavci i sive vrane. Od kad je po-

Birgit Blok, David Grabovac i Torsten Langemah

čela sistematska vakcinacija protiv besnila, broj lisica je u porastu. U Nemačkoj postoji uska saradnja lovaca i zaštitara i ako se u blizini gnezdilišta pojavi lisica, loveci odmah stižu u pomoć zaštitaru. Takođe, u osetljivim životnim periodima velike droplje, lov je ograničen i pravilnik se poštuje. Još jedan veliki problem predstavlja strujovodi sa visokim naponom. Oni su problem i za druge ptice koje koriste termale. Zato je neophodno uspostaviti dobru komunikaciju sa direkcijom za elektroprivredu i realizovati projekte koji uključuju zaštitu ptica. Idejno bi bilo da se električni provodnici postavljaju pod zemljom, što je praksa na staništima velike droplje u Evropi. Ukoliko u našoj zemlji bude predviđena građnja vretenja na područjima koje nastanjuju velike droplje, one se nikako ne smiju graditi na manjoj udaljenosti od 3 kilometra od zaštićenih područja“ – zaključuje Grabovac.

Nakon razgovora, shvatio sam da je Davida upravo želja za spoznajom i modalitetom kojim se može zaštiti i povećati brojnost velike droplje, odvela na put u nemačke centre. Sve što je naučio doprineće uspostavljanju novih brojnih planova i razvoju novih ideja koje će unaprediti rad na uspešnoj zaštiti velike droplje.

KRALJEVSTVO beloglavog supa

Specijalni rezervat prirode „Uvac“ odlikuje prisustvo samo oko 145 vrsta ptica. Međutim, stanište je izuzetno značajno, jer njega nastanjuje beloglavi sup *Gyps fulvus*, jedina vrste strvinara koja se i danas gnezdi na području Srbije.

OVA retka vrsta nakon Drugog svetskog rata je bila pred izumiranjem. Zahvaljujući entuzijazmu, pre svega lokalnog stanovništva, ali i ornitologa Zavoda za zaštitu prirode Srbije i Biološkog instituta „Siniša Stanković“ iz Beograda i proglašenju Specijalnog rezervata prirode „Klisura reke Uvac“, 1971. godine, beloglavi sup je sačuvan od potpunog izumiranja. Do početka poslednje decenije dvadesetog veka na području uvačkih jezera preživelo je svega 10-ak jedinki. Međutim, prekretnicu predstavlja 1994. godina, kada je organizovano hranilište Manastirina i započeto iznošenje hrane za supove, uglavnom uginule stoke (u manjoj meri klaničnog otpada). Doslednim sprovođenjem programa ishrane – godišnje se u „restoran“ iznese preko 170 tona hrane i klaničnog otpada – i pre svega zlaganjem čuvara prirode zaposlenih u Rezervatu Uvac d.o.o. iz Nove Varoši (privredno društvo koje se stara o rezervatu) brojnost beloglavnih supova se do danas povećala na oko 110 gnezdećih parova (u kanjonu Uvca i kanjonu reke Mileševke) u tekućoj, 2015. godini, odnosno 400-450 jedinki. Tako je kolonija ove jedinstvene vrste ptica postala najveća u kontinentalnom Balkanu i jedna od najvećih u ovom delu Evrope.

Specijalni rezervat prirode „Uvac“ leži u jugozapadnoj Srbiji u okviru Starovlaško – raške visije. Okružen je planinama Zlatar, Murtenica, Čemernica, Javor i Jadovnik. Minimalna nadmorska visina rezervata je 760 m, a maksimalna 1322 m.

Centralnu morfološku celinu rezervata predstavlja kanjonska dolina reke Uvac sa dolinama njenih pritoka. Vode reke Uvac, duboko su usekle svoje koriće u krečnjačke stene i formirale

Foto: Jaroslav Pap – Beloglavi sup *Gyps fulvus*

sužene klisurasto – kanjonske doline sa visokim, strmim krečnjačkim liticama. Prosečna dubina dolina je između 200 i 300 m, a maksimalna do 350 m. Posebna vrednost kanjonskih delova doline su uklješteni meandri. Rtovi meandara u okolini sela Lopije imaju relativnu visinu od oko 100-120 metara.

Dolina Uvca delimično je potopljena izgradnjom tri brane i formiranjem jezera: Uvačkog, Zlatarskog i Radoinjskog. Voda uvačkih jezera uglavnom se koristi za potrebe proizvodnje električne energije i vodosnabdevanja.

Foto: Saša Preradović – Beloglavi sup

Okolina sadrži brojni oblike kraškog reljefa: kraške površi, uvale, vratače, okapine, pećine i jame. Pećine su brojne i po veličini variraju od potkopina do jednog od najvećih do sada poznatih pećinskih sistema u Srbiji – Ušačkog, čija dužina do sada istraženih kanala iznosi 6185 m. Ušački pećinski sistem se sastoji od dve pećine – Ušačke i Ledene, kao i jame Bezdana koja ih spaja. U rezervatu se nalaze i druge pećine: Tubića pećina, pećina Durulja, Baždarska pećina, itd.

Svake godine se markira oko 20 beloglavnih supova. Zahvaljujući tome, znamo da naše ptice leti čak do Izraela, na sever do Poljske i Estonije, a jedna ptica je odletela do 3500 km udaljenog Jemena, na jugu Arapskog poluostrva. Takođe, s druge strane, Uvac posećuju ptice iz Grčke, Hrvatske, Bugarske, Francuske...

Značajno je istaći da su se u rezervat tokom poslednjih nekoliko godina vratile još dve vrste strvinara koje su nekada nastanjivale ovo područje. Reč je o crnom strvinaru „sup starješina“ –

Foto: Saša Preradović – Kralj neba, beloglavi sup *Gyps fulvus*

Aegypius monachus i beloj kanji *Neophron percnopterus*. Kamera koja se nalazi na hranilištu ih je više puta zabeležila, kao i foto-aparati čuvara prirode i ornitologa koji obilaze ovo područje. Nadamo se da će se ove prekrasne ptice vratiti na Uvac u većem broju – pun pansion im je obezbeden!

Foto: Saša Preradović – Hranilište beloglavog supa

Pored navedenih, područje Uvca i okoline u prošlosti je naseljavao još jedan strvinar – orao bradan („kostoberina“) – *Gypaetus barbatus*. Rezervat Uvac će se truditi u narednom periodu da, u saradnji sa Biološkim institutom „Siniša Stanković“, kao i Zavodom za zaštitu prirode Srbije, učini napor da

ovu vrstu vrati na njeno vekovno stanište putem programa reintrodukcije. Ovim bi SRP „Uvac“ postao jedno od najznačajnijih staništa strvinara u Evropi.

Takođe, Uvac je jedno od retkih gnezdišta velikog ronca *Mergus merganser* u Srbiji, kao i područje gde je zabeležena najveća populacija ove retke vrste ptice na Balkanu.

Rezervat nastanjuju : osičar *Pernis apivorus*, zmijar *Circaetus gallicus*, suri orao *Aquila chrysaetos*, sivi soko *Falco peregrinus*, leštarka *Bonasa bonasia*, kamenjarka *Alectoris graeca*, prdavac *Crex crex*, šumska šljuka *Scolopax rusticola*, čuk *Otus scops*, buljina *Bubo bubo*, mala sova *Glaucidium passerinum*, dugorepa sova *Strix uralensis*, gaćasta kukumavka *Aegolius funereus*, siva žuna *Picus canus*, zelena žuna *Picus viridis*, šumska ševa *Lullula arborea*, obični popić *Prunella modularis*, obična crvenrepka *Ph. Phoenicurus*, kos kamenjar *Monticola saxatilis*, vatroglav kraljić *Regulus ignicapillus*, čubasta senica *Parus cristatus*, pužgavac *Tichodroma muraria*, strnadica

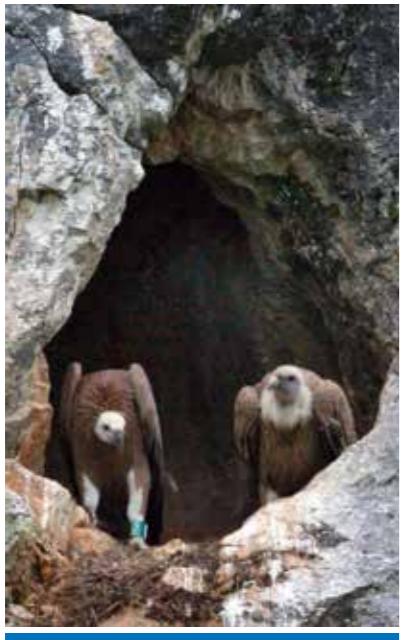

Foto: Katarina Paunović – U gnezdišnom prostoru

kamenjarka *Emberiza cia* i brojne druge vrste.

Pored ornitofaune, značajno je je i prisustvo retkih i ugroženih vrsta sisara, poput vuka i medveda. Čista voda akumulacije stanište je 24 vrste riba, kao i prirodna plodišta mladice, potočne pastrmke, jezerske pastrmke, zlatovčice, smuđa, klena, skobalja, potočne mrene... Od 219 registrovanih taksona flore, 3 vrste su od međunarodnog značaja, 3 na Crvenoj listi flore, 25 taksona je pod kontrolom sakupljanja, korišćenja i prometa, a preko 50 vrsta ima lekovita svojstva.

Foto: Katarina Paunović – Mergus merganser

Raznolikost netaknutih staništa, prisustvo endemičnih, reliktnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, od posebnog su značaja za očuvanje biodiverziteta i geodiverziteta, a samim tim razvoj i promociju turističkih potencijala rezervata, ali i zlatarskog kraja u celini.

Dragan Simić

Rumenke, supovi i šljuke

Rano ujutru, vozim kroz smreke, pašnjake i polja krompira, niz Zlatar ka Sjenici i dalje, ka mostu na Vapi. Kako se spuštamo, iz vedrog dana ulazimo u maglu. Da li ćemo po magli i ptičariti?

Ipak imamo sreće – na oko 900 mny, Pešterska visoravan, kojom Vapa vijuga, leži ispod oblaka. Na izlazu iz Sjenice, na banderi je gnezdo belih roda *Ciconia ciconia*, s jednim mlađuncem, a malo dalje opažamo i zimovke *Pyrrhula pyrrhula* i obične belogube *Oenanthe oenanthe*.

Foto: Vladan Vučković – Rumenka *Carpodacus erythrinus*

PVI put sam ovde, na Madž brodu („brod“) je mesto gde se reka može pregaziti), gde su pre deset godina otkrivene čak dve nove gnezdarice Srbije. Prvu od njih s lakoćom uočavam čim ugasim motor: pet drozdova borovnjaka *Turdus pilaris* se hrane u niskoj travi pokraj reke. Oni su uobičajeni zimski gosti, ali ovo je prvi put da ih posmatram usred juna i sezone gnezđenja.

Oko mene je nekoliko teritorija običnih travarki *Saxicola rubetra* i

poljskih ševa *Alauda arvensis*, na dalekovodu se gnezdi gavran *Corvus corax*, jedan vivak se pokazuje u letu *Vanellus vanellus*, rusi svračak *Lanius collurio* je na vrhu žbuna, dok negde iz obalne vegetacije peva trstenjak mlakar *Acrocephalus palustris*. Međutim, nigde ne vidim gnezdaricu br. 2!

U to se Puza vraća iz kraće šetnje i pokazuje mi fotografije tajenstvene ptice br. 2: rumenka *Carpodacus erythrinus*. Tamo je, kaže, u onim vrbama.

Proveravam vrhove krošnji, tu je obična grmuša *Sylvia communis*, ali

Foto: Katarina Paunović – Rezervat prirode Uvac

mogu samo da čujem rumenk! Pažljivo skeniram lišće, sitne ptice preleću iz jedne krošnje u drugu, ali kada jednom slete, više ne mogu da ih uočim. Rumenk sam ranije posmatrao u jednom polju prosa u Indiji, ali nikad u Evropi. Ipak ću morati da se zadovoljim samo glasanjem, ne i prizorom same ptice.

Hitamo natrag na Uvac, gde nas pokraj brane dočekuje pun autobus ostaših učesnika konferencije „3 za“ u organizaciji Mladih istraživača Srbije. Vozim u rikverc ne bih li parkirao, oni raštrkani, meni četvore oči otvorene... i baš u to vreme su srećnici izvukli glavnu premiju: na hranilište je sleteo crni strvinar *Aegypius monachus*! Ja? Ja sam samo pažljivo parkirao kola...

Ulezimo u „kvadrimaran“ (u stvari dva katamarana vezana bok uz bok) i otpočinjem oplovidbu Uvačkim / Sjeničkim jezerom, čija najveća dubina kod brane dostiže i 100 metara. Beloglavi supovi *Gyps fulvus* lete ka hranilištu. Isprva sam ih brojao, no ubrzo je sve više grupa letelo od hranilišta, dok su druge i dalje letele ka njemu, pa sam nakon 110 izbrojanih supova digao ruke i procenio da smo svakako videli preko 150 jedinki. Prošle zime je ovde izbrojano 310 supova – svaki drugi beloglavi sup unutar Balkana (tj. izuzimajući Cres i Krit) bio je upravo na Uvcu.

Foto: Brano Rudić – Rusi svračak *Lanius collurio*

Dve ženke velikog ronca *Mergus merganser* beže ispred plovila. Još je rano i mladi su u gnezdima po stenama. Meandri postaju dublji, litice se uzdižu sve više, a supovi lete blizu nas (preblizu da bih stigao da uoštrem pre nego što škljocnem). Na nekim stenama se vide mlađunci u gnezdima. Odrasli su naviknuti na posetioca i ne pokazuju znakove stresa, ali neka gnezda su jako nisko, najniže na svega pet metara nad

Foto: Saša Preradović – Beloglavi sup

vodom i dešava se da uplašeni mlađunci završe u vodi. Našim kvadrimaranom upravlja čuvan rezervata Marko, sin pokojnog Borka Obućine, prvog čuvara rezervata, što garantuje da ćemo se okrenuti i vratiti pre nego što stignemo do tog gnezda. Međutim, posete su dozvoljene i ribolovcima i kajakašima, od kojih mnogi nisu svesni rizika koji mogu da predstavljaju.

Kasnije, u hotelu, Puza i ja tražimo da večeramo ranije kako bismo pre mraka otišli u još jedno ptičarenje. Sada se zaustavljamo na prostranoj čistini okruženoj smrčevom šumom, tako da

naspram neba možemo da vidimo vrhove drveća, otvaramo pivo i čekamo. U blizini, pokret na tlu – strnadica žutovoljka *Emberiza citrinella*, ali odmah iza nje, skoro zaklonjena bližom pticom, kao na onim edukativnim posterima na kojima su ptice nagurane jedna do druge, stoji rusi svračak *Lanius collurio*.

Čekamo još neko vreme bez uspeha, pa se premeštamo dalje, na manju čistinu, gde su nam i sanse da uočimo naš cilj – šumsku šljuku *Scolopax rusticola* – manje. Pre četvrt veka se smatralo da se one gnezde samo na severu, u Skandinaviji i Rusiji, ali Puza – Slobodan Puzović – je o tome imao drugačije mišljenje, pa je otkriće balkanske gnezdišne populacije pretvorio u temu svog magistarskog rada.

Dok čekamo, temperatura se spušta na 11°C. Poslednje ptice koje pevaju u tami su jelove senice *Parus sater*, drozdovi pevači *Turdus philomelos* i crvenač *Erithacus rubecula*. Moja mobilna prokletinja zazvoni, spuštam pogled, Puza u tom trenutku kaže „Eno je!“, ali sve se završilo prebrzo i pre nego što sam uspeo da je spazim, šljuka je nestala. Da li sam već pomenuo da nikada nisam posmatrao šumsku šljuku?

Sada ne skidam pogled s neba nad drvećem, ali noć je već pala i verovatno je prekasno. Ipak, čekamo i dalje. I da lje. Nisam dovoljno odevan i postaje mi hladno. Eno!

Pravo ka nama (pa joj je iz tog ugla kljun nevidljiv), preturajući se u letu s boka na bok kao čamac na uzburkanom moru ili pre kao leteća lisica, jedan mužjak se sepuri u letu. Prilično sam siguran da sam ja bio više impresioniran tim letom od ma koje ženke, ukoliko ih je u blizini i bilo.

Zoran Karić

Deponija Vinča

Preko 1500 tona otpada koji se svakodnevno slije na beogradsku deponiju u Vinči čini ovo (neuređeno) smetlište najvećim u ovom delu Evrope. Veliki procenat generisanog komunalnog otpada je organskog porekla i uprkos nesumnjivom ekološkom problemu predstavlja sjajnu hranidbenu bazu za mnoge vrste životinja, pogotovo tokom zime kada je hrana inače ograničena.

NAJIMPRESIVNIJA su ogromna jata ptica kojima je deponija lako dostupna. Diverzitet ptica je značajan, iako su svojom brojnošću galebovi potisnuli druge vrste uglavnom na obode deponije. Koje se sve vrste ovde okupljaju, u kom broju, odakle dolaze/odlaze, kakva je sezonska dinamika u sastavu ornitofaune, koliki će biti uticaj na ptice predstojeće planirano uređenje deponije i upravljanje otpadom u skladu sa propisima? Na ova i mnoga druga pitanja nemamo pravi, a često ni bilo kakav odgovor. Zbog toga smo, uz veliku podršku JKP „Gradska čistoća“, ove zime više puta obišli deponiju u cilju popisa vrsta ptica koje se tamо okupljaju i njihovog broja, ali, i uspostavljanje nekog „nultog“ stanja raznovrsnosti i brojnosti ptica, ovog veštački stvorenog biotopa.

Prvi obilazak je bio 29. januara 2015. tokom Međunarodnog popisa ptica vodenih staništa (*International Waterbird Census - IWC*), kada su članovi Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije (DZPPS) i Lige za ornitološku akciju (LOA) posetili deponiju i tom prilikom, između ostalog, za dva sata uočili 41-og prstenovanog galeba: 36 običnih galebova *Larus ridibundus*, prstenovanih u Srbiji (11), Ukrajini (1), Italiji (1), Mađarskoj (10) i Hrvatskoj (13), a očitani su i prstenovi 3 sinja galeba *L. cachinnans*, verovatno svi iz Ukrajine i 2 iz Litvanije.

Gruba procena je, da je na deponiji bilo oko 30.000 galebova od čega većina običnih i 500 velikih. Od redih vrsta galebova posmatran je crni galeb *L. marinus*, mrki *L. fuscus* i potvrđen nalaz srebrnastog galeba *L. argentatus*.

Foto: Zoran Karić – Čin prstenovanja galeba

Istog dana vršeno je i brojanje i procenjivanje galebova koji se sa deponije predveče sele na ribnjak Mika Alas gde provode noć. Tim povodom na potezu od Ade Huje do Višnjice, iz čamca na Dunavu (uz podršku JP „Vojvodinašume“) naspram Vinče i na samom ribnjaku (uz odobrenje uprave) 4 puta brojača je pratilo galebove. Broj je procenjen na 43.000 (oko 38.000 običnih *L. ridibundus*, 4.000 velikih *L. cachinnans* i 1000 sivih *L. canus*).

Foto: Zoran Karić – Ekipa za prstenovanje galebova

Foto: Zoran Karić – Jato galebova na deponiji u Vinči

Sledeća poseta deponiji, 2. februara bila je u organizaciji Fondacije za zaštitu ptica grabljivica Srbije, uz učešće LOA i prisustvo TV ekipi Studija B, kada je snimljen i prilog o pticama koje se hrane na ovom mestu. Uočeno je, da je brojnost galebova i dalje velika, ako ne i veća nego prethodnog puta.

Međutim, 14. februara brojnost ptica je znatno opala i bilo ih je oko 15.000. Prilikom ovog obilaska prioritet je bio prstenovanje. Ptice su prstenovali Dragan Fabijan i Draženko Rajković (DZPPS), dr Saša Marinković (IBISS), uz članove Fondacije za zaštitu ptica grabljivica i članova Lige za ornitološku akciju. Uzeti su biometrijski podaci i stavljeni prstenovi na noge 207 galebova od čega 200 običnih *L. ridibundus* i 7 sivih *L. canus*. Osim galebova videne su i 2 bele rode, 7 belorepana, 2 mišara, vetruške, sive vrane, gačci, gavranovi, čvorci, kosovi, itd.

Poslednja zimska poseta ove godine bila je 8. marta kada je Fondacija za zaštitu ptica grabljivica obišla deponiju i procenjeno je prisustvo oko 10.000 galebova, većinom običnih i nešto malo sinjih.

Nadamo se da ćemo ubuduće standardizovati monitoring uz saradnju grada Beograda i JKP „Gradska čistoća“, redovno obilaziti deponiju i beležiti dešavanja u ptičjem svetu na ovom, uprkos predrasudama nadasve zanimljivom mestu.

USPEŠNO ORGANIZOVAN 22. evropski vikend posmatranja ptica u Srbiji

Slobodan Ivić

NA ovogodišnjem *Eurobirdwatch-u*, u organizaciji Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, a pod pokroviteljstvom *BirdLife International* u periodu 3. i 4. oktobra 2015. godine, izlet su organizovala i realizovala 37 vodiča u različitim krajevinama naše zemlje. Ukupan broj učesnika je 995. Broj posmatranih ptica 102213. Ubedljivo tri najviše posmatrane vrste ptica su čvorak *Sturnus vulgaris* sa ukupnim evidentiranim brojem 45021. Običnih galebova *Larus ridibundus* je evidentirano 17049, a kao treće posmatrana vrsta, u skoro svim terenskim beležnicama vodiča izleta zabeležena je liska *Fulica atra* sa 9163 jedinki. Ukupan broj vrsta koje su zapažene na terenima naše zemlje je 149.

Koordinator ovogodišnjeg događaja je organizacije *Vogelbescherming Nederland* (*BirdLife* partner iz Holandije), koja je zadužena za prikupljanje izveštaja sa terena, dok su naši vodiči bili u obavezi da popunjene formulare dostave Slobodanu Kneževiću, koordinatoru za našu zemlju.

Kikindske sove utine na BBC-u

Foto: Milan Ružić – Detalji snimanja kikindskih sova

Ekipa serijala „One Planet“ u produkciji BBC-a, prestižne medije kuće čiji dokumentarni filmovima o životinjama već decenijama gledaoce ostavljuje bez daha, u Kikindu je stigla sa razlogom. Od 24. januara do 6. februara 2015. ekipa sačinjena od dva snimatelja i jednog producenta boravila je u Kikindi, snimajući sove.

U PRODUKCIJI serijala „One planet“, priča o sovama biće predstavljena kao jedna od deset najznačajnijih urbanih sredina za boravak divljih životinja. Procenjuje se da će ovaj dokumentarac i četvorominutni segment o sovama, videti čak 500 miliona ljudi. Serijal će premijeru imati u Velikoj Britaniji krajem 2016, a u ostatku sveta tokom 2017. godine. Jedan dan sova utina u centru Kikinde gledaoci će videti u još oko 200 zemalja.

Snimanje najvećeg zimovališta sova utina na svetu koje se nalazi u centru Kikinde bio je pravi izazov za ekipu. Producent Fredi Devas kaže: „Snimanje noćnih ptica grabljivica iziskuje veliki napor, ali je priča o najvećem zimovalištu ovih ptica na svetu za nas veoma izazovna“, priznaje Fredi i nastavlja: „Već tokom prvih dana snimanja, ekipa je našla junaka. Radi se o sovi koja se uvek odmara na istom

mestu - na stablu kraj Gimnazije; nazvali smo je Stampi. Na minimalnoj smo udaljenosti od sove. U nekim

Foto: Milan Ružić – Član ekipе BBC-a u akciji

trenucima, Stampi deluje kao pravi perni glumac. U Velikoj Britaniji velika je stvar kad u gradu vidite sovu. Doći ovde i videti na granama u centru grada stotine ptica koje su okružene ljudima, nešto je izuzetno“, oduševljen je Fredi.

Veliku pomoć ekipi BBC-a i serijala „One planet“ pružili su stručnjaci Centra za zaštitu sova Srbije i Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije.

Tokom snimanja na stablima je obitavalo oko 530 sova, dok je pre samo šest godina u centru Kikinde zabeležen svojevrstan rekord od čak 743 sove.

Tokom snimanja posetio nas je Njegova Ekselencija, ambasador Velike Britanije u Srbiji Denis Kif sa suprugom i požeo nam uspešan rad. Takođe, zahvaljujemo se Opštini Kikinda, Gimnaziji „Dušan Vasiljev“ iz Kikinde i svim ostalim institucijama i pojedincima koji su dali nemerljiv doprinos u snimanju serijala.

Eko turizam na koji Kikinda ozbiljno računa nezamisliv je bez maksimalne zaštite sova. To će omogućiti da u dužem vremenskom periodu cela lokalna zajednica ima razne koristi. Kikinda je već širom sveta prepoznata kao „Svetska prestonica sova“, a sada je pravo vreme da se ovaj fenomen približi znatno širem krugu ljudi.

Čačanske sove

Dragiša Gašo Petrović

Foto: Dragiša Petrović – Završne pripreme kućica za sove

Ogranak DZPPS-a za zapadnu Srbiju, Centar za zaštitu sova Srbije i lokalno društvo ljubitelja ptica i prirode „Sove na oprezu“ i ove godine nastavili su sa aktivnostima na praćenju populacije sova na teritoriji Čačka i okoline.

POČETAK godine obeležila je aktivna potraga za zimovališta utina. Pored najpoznatijeg u samom gradu, otkrili smo još nekoliko u selima u okolini, tako da je prošle zime na sedam lokacija zimovalo oko 200 utina. Zanimljivo je da su sva zimovališta na levoj obali Zapadne Morave u samom gradu i nizvodno od njega. Svako zimovalište je posmatrano u nekoliko navrata. Brojane su utine i preko dana i u sumrak, a što je najvažnije, razgovarali smo i sa ljudima u čijim se dvorištima sove nalaze. Otvoreno smo diskutovali o predrasudama i sujevrijima vezanim za ovu noćnu leptoticu, predočena je direktna i indirektna korist od sova. Posebno je ukazivano na značaj očuvanja samih staništa sova. Skrenuta je pažnja na njihovu ugroženost i na pravnu

regulativu koja apsolutno štiti sove, ali i koja, bez stalne brige i zaštite može ostati mrtvo slovo na papiru. U proleće 2014. kao i svake godine, svakodnevno smo vršili monitoring gnezđenja jednog para utina u samom gradu, ali je taj par napustio odabranu gnezdro posle 30 dana. Prošlogodišnji par praćen je 71 dan i ni on nažalost nije uspeo da izvede potomstvo, a najverovatniji razlog su kiše i hladno vreme u periodu majske poplave.

Proleće svojim zovom tradicionalno obeležavaju cukovi. Nastavili smo stalnu akciju „Svaka duplja je važna“ u okviru koje su 2012. na teritoriji grada postavljene 2 kutije za gnezđenje ovih leptotina. Godine 2013. je postavljeno 12 kutija, 2014. jedna, a ove godine 7 kutija. Uкупno sa jednom u selu Tavnik i jednom u

Foto: Dragiša Petrović – Postavljanje kućice

selu Vranići imamo 25 kutija o kojima brinemo. Prstenovali smo 8 ženki koje su lezale na ukupno 33 jaja. Zanimljivo je da su pored čukova kutije koristili čvorci, brgljez, veverica pa i jedan odbegli roj pčela.

Tradicionalno već više godina vrši se praćenje, proučavanje i prstenovanje šumske sove u okviru zaštićenog područja Ovčarsko-kablarske klisure gde je u 48 postavljenih kutija od 2009. godine do sada prstenovano oko 140 ptica.

Ove godine smo pokušali da otkrijemo neku od teritorija naše najveće i vrlo retke sove velike ušare - buljine, ali bez uspeha, što samo pokazuje da je ova sova pri samom vrhu ugroženosti.

Ipak, najponosniji smo na akciju prstenovanja kukuvija u dolini Zapadne Morave. Mislimo da je to prva takva akcija južno od Save i Dunava. Ostvario se decenijski san nas „sovuljara“ da pronađemo gnezdo ove za naše krajeve retke gnezdarice. Radost i sreća su tim veći što su se kukuvije uselile u kutiju koju smo mi postavili. Kutija za gnezđenje sigurno naše najlepše sove postavljena je na tavani usamljene vikendice u februaru 2013. godine, a posle nekoliko godina praćenja tragova ovih ptica u dolini Morave. Te godine i naredne 2014. nisu nas obradovale, ali na naše veliko zadovoljstvo ove, 2015. godine par se uselio, položio 8 jaja od kojih je izveo 6 prelepih potomaka. Krajem maja prstenovali smo roditelje, a početkom jula i sve naslednike.

Trudimo se da sve naše aktivnosti promovišemo pre svega kroz lokalne medije, i preko javnog servisa i da i na taj način što širem auditorijumu približimo ove lepe, a pre svega korisne ptice. To je način da u naše buduće aktivnosti uključimo što više mladih u čijim rukama će biti njihova, a i budućnost ovih lepih i nprocenjivo korisnih ptica.

Foto: Dragiša Petrović – U društvu sova

Zaštитимо текунице u Vojvodini

Maja Arok

Tekunica, globalno ugrožena vrsta, naseljava malobrojna preostala slatinska i stepska staništa u Vojvodini. Veliki deo ovih staništa trenutno se nalazi u veoma lošem stanju, što zbog zarastanja u visoku vegetaciju, što zbog otpada, koji se neretko u velikim količinama na njima odlaze.

PORED uništavanja staništa, koje se u prošlosti desilo širom Evrope, kada su stepska staništa u najvećem broju pretvorena u oranice, ugrožavajući faktori za ovu vrstu su i izlovljavanje i ubijanje, kao i uznemiravanje od strane pasa i mačaka latalica. Podaci o rasprostranjenju vrste nepotpuni su i stareli, veliki broj staništa koja su nekada bila zauzeta, sada su napuštena, a za veliki broj staništa nije poznato da li su zauzeta.

Upravo iz ovih razloga, ekipa mladih naučnika sa Departmana za biologiju i ekologiju Prirodno – matematičkog fakulteta, konkurisala je, sa projektnim predlogom pod nazivom „Research and conservation – building a better future for European ground squirrel in Serbia“, kod britanske Rufford fondacije. Sredstva su odobrena i projektnе aktivnosti izvedene su u toku

Foto: Katarina Paunović – Tekunica

Foto: Katarina Paunović – Stepski soko Falco cherrug

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije

www.pticesrbije.rs

Dimitrije Radišić

U Vrdniku 2015.

Radionica o Drugom evropskom atlasu ptica gnezdarica (EBBA2)

Rad na Evropskom atlasu gnezdarica veliki je izazov za DZPPS i ornitologiju Srbije. Ambiciozni plan da se do kraja 2017. pošalje izveštaj o sastavu i brojnosti gnezdarica u svakom UTM kvadratu veličine 50x50 km, u Srbiji je dodatno pojačan željom koordinatora projekta da podatke iskoriste za izradu nacionalnog atlasa gnezdarica.

ORNITOLOZOI i poznavaoци ptica iz naše zemlje mnogo terenšu obilazeći pri tome gotovo celu Srbiju, zahvaljujući čemu možemo reći da imamo solidno znanje o rasprostranjenju brojnosti gnezdarica u našoj zemlji. Ipak, obiman posao kao što je kartiranje i izveštavanje o veličinama populacije po protokolu EBBA2 nije jednostavan zadatak, zbog čega se u poslednje tri godine rada na atlasu (2015, 2016. i 2017. godina) moraju sprovesti metodološka istraživanja.

Iz tih razloga, najaktivniji ornitolozi DZPPS-a koji su se prihvatali obaveze da koordinišu određenim UTM kvadratima veličine 50x50km u Srbiji, sastali su se u Vrdniku od 24. do 26. aprila, kako bi se napravili dogовори i skovali planovi za rad u poslednje tri godine projekta. Pored 23 ornitologa iz Srbije, u radionici su učestvovali stručnjaci iz Češkog ornitoloskog društva (CSO) i Katalonskog ornitoloskog instituta (ICO).

Radionica je, zapravo, bila i njezina inicijativa: želeli su da nas ohrabre i usmere na najefikasnija rešenja za sprovođenje obimnih poslova na izradi EBBA2. Pored predavanja i diskusija o metodama i ciljevima rada, formulirima i preporukama za prikupljanje podataka na terenu vežbali smo i u praksi: živopisno okruženje Vrdnika pružilo je odlične uslove za vežbanje kartiranja. Sa radionicice su svi otišli zadovoljni i bogatiji za novo, važno iskustvo. Neki od koordinatora kvadrata ubrzano su prionuli na rad na atlasiranju.

Centar za zaštitu sova Srbije
e-mail:
centerzasove@gmail.com

Drugi su većinu posla ostavili za 2016. i 2017. godinu. U svakom slučaju, radionica u Vrdniku učinila je da

Dragan Simić

Izgrađeno pet namenskih osmatračnica za posmatranje ptica

SA svoje južne strane, jezero Palić je proleća 2015. dobilo dve ptičarske osmatračnice, spojene 3,6km dugom edukativnom stazom „Sa druge strane Palića“. Istovremeno, u Subotičkoj peščari, Selevenjskoj pustari, kao i nedaleko od Kapetanskog rita nikle su fotografске osmatračnice, opremljene antirefleksnim staklima. Do sada je na subotičkim jezerima i pustarama zabeleženo oko 260 vrsta ptica – više no u ma kom drugom području u Srbiji, od kojih se 130 ovde i gnezdi, dok se tokom seoba i zimovanja na jezerima okuplja i do 20.000 ptica vodenih staništa.

Više informacija o ovoj ekoturističkoj inicijativi potražite na [http://birdwatching.rs/](http://birdwatching.rs) ili na birdwatching.rs@gmail.com

rad na izradi Atласa gnezdarica zaživi kao važan projekat u ornitologiji Srbije. Grant namenjen finansiranju terenskih aktivnosti koji je (istina sa zakašnjnjem) dodeljen DZPPS-u od strane MAVA fondacije, dodatno je podigao mogućnosti za rad na atlasu: nabavili smo predviđenu terensku opremu, uradili deo terena i angažovali osobu čije je zaduženje rad obrada i uređivanje prikupljenih podataka.

Ostaje nam da u narednom periodu uradimo što više na izradi kvalitetnog atlasa gnezdarica.

Ukoliko ste zainteresovani da doprinete izradi atlasa, molimo vas da kontaktirate koordinatorski tim.

Adrese: dimitrije.radicic@gmail.com strix.draze@gmail.com

FOTO-REPORTAŽA:

Oči u oči sa zmijarom

Zmijar (*Circaetus gallicus*)

Brano Rudić

Tražiti gnezdo zmijara na Maljenu je isto kao tražiti iglu u plasti sena. Planina je duga oko 10 kilometara i skoro toliko i široka. Znao sam to, ali ipak nisam oduštao, jer sam nekoliko godina zaredom pratio par zmijara, gledao gde love, na koju stranu nose plen i postepeno sam sužavao potencijalnu lokaciju gnezda. Redovno sam krajem avgusta viđao mladunca kako leti sa roditeljima, ali tada su već odavno bili daleko od mesta gnežđenja.

OVA godina je počela kao i svaka druga, zmijari su se pojavili početkom aprila i sredinom meseca su u velikoj izvodi svedbene letove. Po pravilu su posle toga leteli prema vrhu planine, ali su se sada obe ptice spustile u dolinu Kamenice, obraslu mnogobrojnim crnim borovima. Prelistavajući literaturu pročitah da za gnezdo biraju južnu ekspoziciju, a takvo je upravo bilo mesto gde su danima sletali, pa reših da priđem bliže, vodeći računa da previse ne uz nemiravam ptice.

Dugo mi je trebalo da u šumi borova nađem drvo na koje sleću, a gnežđenje

Foto: Brano Rudić

Foto: Brano Rudić

Foto: Brano Rudić

Foto: Brano Rudić

zdo sam ugledao tek kada su ptice direktno sletele na njega. U toku je bio period inkubacije, ženka je ležala na gnezdu, a mužjak, nešto manji i tamniji, je donosio hrani. Sredinom juna se izlegao ptič, koga su oba roditelja predano hrani, svaki dan donoseći po nekoliko gmizavaca, uglavnom zelembaća i netrovnih zmija. Posle dva meseca ptič je ojačao i redovno trenirao svoja velika krila, spremajući se za prvi let. Bio sam zadovoljan, ispratio sam celu sezonom gnežđenja i pomislio sam da se moje druženje sa zmijarima završava. Međutim, tek sada po poletanju mladunca su sledile najzanimljivije stvari. Pre toga

sam foto-aparat retko koristio, najčešće da dokumentujem šta roditelji donose na gnezdu. Međutim, kada sam prvi put osetio vetar u kosi od zamaha zmijarevih krila, čini mi se, foto-aparat nisam ispuštao iz ruku. Bilo je rano jutro, sunce se tek podiglo i borovi su na sebi još imali onu zlatnocrvenu boju izlazećeg sunca.

Foto: Brano Rudić

može da stane u kadar, samo sam posmatrao ne verujući da će proleteti tik pored mene. Narednih dana slično se dešavalo, mladunac je dozvoljavao da pridem na nekoliko desetina metara, uopšte ne obraćajući pažnju na mene.

Jednom je preleteo iznad mene i sleteo na istaknutu stenu koja dominira krajem. Polako sam se približavao, usput praveći snimke, dok nisam došao do podnožja. Kada sam se popeo do polovine brda, znatiželjno i pomalo prekorno

me pogledao i to je bila njegova reakcija na moje prisustvo. Nastavio je da ležereno sređuje perje dok se nije pojavilo jato tek poletelih seoskih lasta, kojima se pridružio u letu.

Uživao sam u njihovoj igri, gde su se naimenično smenjivale laste i on u vođstvu, kao da su se mlade ptice takmičile ko će biti brži. Sledеćeg jutra sam zmijara našao na vrhu brda, iznad gnezda, gde su roditelji obično donosili plen. Krenuh prema njemu, krećući se po teško prohodnom šiparu. Kada sam prišao na pristoјno rastojanje, podigoh foto-aparat i počeh da okidam, kada osetih njegov pogled. Učini mi se prijateljski i opušten, kao da vidi starog prijatelja i nastavih da se približavam. Sada sam već dobro video svako pero, svaku šaru na grudima i kandže na nogama. Međutim ono što je bilo najupečatljivije su njegove velike, žute oči, najveće od svih grabiljivica, preko potrebne za pronalaženje sitnog plena sa velike visine.

Dok sam razmišljao o tome kako imam retku sreću što ovu lepu pticu posmatram iz blizine, u njenom pogledu

Foto: Brano Rudić

Betlić 10

Magazin za ljubitelje divljih ptica u Srbiji

videh naglu promenu. Odjednom se na nebu pojavi velika silueta, senka prekri zemlju, pomislih da jedan od roditelja donosi hranu, ali u očima zmijara je bio strah. Opravdan, jer je prema nama letela mlada ženka surog orla, činilo mi se nimalo prijateljski raspoložena, ali valjda ugleđavši mene skrete i zamače iza brda. Očaran lepotom prizora, od uzbudjenja ne stigoh ni da podignem fotoaparat i ne beše mi žao: sigurno je da će ova slika biti urezana u moje pamćenje do kraja života. Dok sam došao sebi, orao je već uhvatio termal i nastavio da kruži iznad nas, budno praćen od strane zmijara. Sada se u njegovim očima video olakšanje, jer se pored orla pojavila i majka mladog zmijara sa plenom u kljunu. „Zmija stiže sa neba“, pomislih i udaljih se da ih ne ometam u jelu.

Toga dana sam mnogima pokazivao fotografije, ali u očima ljudi ne videh onu iskrku koju sam očekivao. Razočaran, ali i pomalo sebičan, razmišljao sam o tome kakvu sam privilegiju imao da posmatram te ptice.

Neobično druženje sa zmijarem se nastavilo sve do kraja septembra, kada je sa roditeljima krenuo na jug. Nestrpljivo čekam njihov povratak, da opet doživim taj trenutak: oči u oči sa zmijarem.

Foto: Zoran Karić – Spreme veštacke duplje

Modrovane barajevske

Zoran Karić

Već duže vreme postoje pouzdani nalazi o prisutnosti manje populacije modrovana *Coracias garrulus* koja se gnezde u više naselja u okolini Barajeva.

POZNATO je da je to jedna od retkih preostalih populacija ove vrste južno od Save i Dunava. Ideja o primeni mera aktivne zaštite u okolini Barajeva postoji već nekoliko godina, ali je prisutna i prilična nedoumica oko glavnih ugrožavajućih faktora. Prilikom obilaska terena uočili smo dosta šumaraka i usamljenih stabala sa prirodnim dupljama. Moguće je da one nisu odgovarajuće ili ih ranije od modrovana zauzima neka druga vrsta. Možda je uzrok ovako maloj brojnosti promena namene i fragmentacija staništa, slabljenje hranidbene baze, neuverena upotreba hemijskih sredstava u poljoprivredi, uznemiravanje ili sve to zajedno. Jedini način da pokušamo sa podrškom modrovani je bio da postavimo određen broj veštackih duplji i proverimo da li ih one prihvataju i u kom broju.

Foto: Zoran Karić – Čekajući modrovane

su livadsko-pašnjačka staništa, a ne obradive površine, i sve u cilju da povećamo mogućnost gnezđenja. Poslednja grupa duplji je postavljena trećeg maja, a tada smo i primetili četiri modrovane, koje su se motale oko potrazi za hranom i mestima za gnezđenje. Tri dana pre toga u preletu je viđena i prva ovogodišnja modrovana u tom kraju.

Međutim, ako se metodologija pokaže uspešnom, narednih godina bi smo organizovali masovniju primenu i možda ojačali populaciju. Tako bi mogla da se i proširi rasprostranjenost modrovana i u ovom delu Srbije. Sve ovo bi naravno pratilo uključivanje lokalne zajednice, učešće medija i edukacija stanovništva.

Akciju je izvela Liga za ornitološku akciju Srbije uz podršku Udrženja ljubitelja prirode „Riparia“, Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Prirodjačkog muzeja i Zavoda za zaštitu prirode Srbije, pa im se ovom prilikom iskreno zahvaljujemo. Nadamo se da ćemo imati uspeha i nastaviti sa saradnjom, a sve za dobrotiti modrovana u Šumadiji. Čekamo rezultate prvih prvera duplji na osnovu kojih ćemo odlučiti o daljim aktivnostima.

Krajem aprila napravili smo i obezbedili ukupno 14 duplji prema već pozнатom načrtu. Nekoliko dana je trajalo postavljanje kutija na pogodna mesta, što ponekad nije bilo lako i iziskivalo je dosta vremena. Trudili smo se da formiramo koridor između mesta gde su viđane modrovane, obezbedimo dovoljno rastojanja između kutija, koristimo odgovarajuća usamljena i istaknuta stabla oko kojih

Foto: Brano Rudić – Učesnici kampa 2015.

Brano Rudić

Ekološki kamp Tometino Polje 2015.

Foto: Brano Rudić – Ptica u mreži

Foto: Brano Rudić – Puštanje prstenovane ptice

EKOLOŠKO udruženje „Čuvavi prirode“, uz finansijsku podršku opštine Požega, od 21. do 28. jula 2015. organizovalo je ekološki kamp u Tometinom Polju, na južnim obroncima planine Maljen (Kraljev sto, 1103 m). U radu kampa učestvovalo je 40 studenata Biološkog fakulteta iz Beograda, članova Biološkog istraživačkog društva „Josif Pančić“ i 15 učenika Gimnazije „Sveti Sava“ iz Požega, koji su bili smešteni u prostorijama Osnovne šole u Tometinom Polju.

Cilj kampa je bio da se popiše živi svet Tometinog Polja, rezultati da se obrade i publikuju u stručnim časopisima i isti iskoriste u budućem postupku zaštite istraživanog područja, što je predviđeno planom Zavoda za zaštitu prirode. U okviru kampa organizованo je hvatanje i prstenovanje ptica, a posjetiocima kampa, članovi ornitološke sekcije BID „Josif Pančić“, imali su priliku da posmatraju više retkih i atraktivnih vrsta

ptica koje nastanjuju ovo IBA (globalno važno stanište za očuvanje populacije ptica) područje, od kojih su najznačajnije krstokljun, čičak, leganj, obični popić, čubasta senica, obična crvenrepka, kos kamenjar, senica šljivarka i strnadica kamenjarka. Za neke od navedenih vrsta, vezanih za planinska područja i četinarske šume, ovo je jedini lokalitet njihovog prisustva u severozapadnoj Srbiji tokom letnjeg perioda i samim tim granica rasprostranjenja. Na Maljenu se gnezdi nekoliko vrsta ptica grabiljivica, a otvoreni tereni Tometinog Polja su njihovo lovište. Pored njih značajno je i prisustvo crne rode.

Kamp su posetili novinari dve televizijske stanice: Televizije Požega i RTS – dopisništvo iz Užica. Prilozi o dešavanjima u kampu emitovani su u njihovim informativnim emisijama, dok će Televizija Požega emitovati i polusatni dokumentarac.

Foto: Brano Rudić – Analiza i obeležavanje ptice

Voislav Vasić

Ćetijina priča

Jedan student biologije skoro se preturio iz čuna na Skadarskom jezeru kada je, na korak od njega, prasnuo zaglušujući stakato ĆETI-ĆETI-ĆETI iz gustiša trske i vrbe. A taman se bio primirio, pošto se, tih veslajući s ugašenim motorom, prišunjao na položaj s koga se nadao da će moći da posmatra očekivane pelikane.

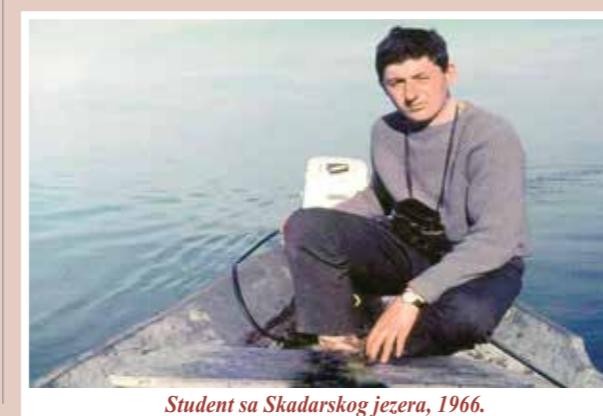
BIO je mart i trska još nije procvrkata ni prozujala. Sve je bilo tih do te kratke i iznenadne eksplozije iz ptičjeg grla, koja se isto tako naglo i završila, pa ponovila posle nekoliko minuta. Bilo je to 1966, mnogo pre interneta i digitalno snimljenih glasova ptica, pa je mladi ptičar u skromnoj džepnoj literaturi jedva pronašao mogućeg vinnovnika u svilorepom cvrčiću *Cettia cetti* (Temminck, 1820). Osmehnuo se zadovoljan svojim otkrićem i zadivljen naučnim nazivom. Iz svog klasičarsko-gimnazijskog znanja brzopletno je potegao latinsku izreku *Nomen est omen* (ime je znamenje) – bio je ubeden da je ptica dobila naučni naziv po onomatopeji svog glasa. O, kako će se iznenaditi. Tog dana, i pored strpljivog čekanja, uspeo je da, naspram niskog jutarnjeg sunca, samo na tren uoči tek siluetu svilorepog cvrčića s nepristojno podignutim repom.

Ta uobičajena sredoziemna ptičija vrsta privukla je svojevremeno naučnu pažnju čudljivošću svog rasprostiranja izvan Mediterana i našla se među primerima u „Dinamičnoj zoogeografiji“ američkog Mađara Mikloša Udvardija (1969). Uzbudnja su počela kada je početkom 20. veka ptica, za koju se do tada tvrdilo da na sever dopire samo do ušća Neretve i Vladičinog Hana, nađena preko tri stotine kilometara severnije, u sasvim drukčijoj klimatskoj i faunističkoj zoni, u Vrbasu, a u

Bačkoj. Iznenadenje je bilo tim veće, što se svilorepi cvrčić ne seli, nego mora da pregura kontinentalnu zimu! U starom budimpeštanskom ornitološkom godišnjaku *Aquila* (28 iz 1921), dvojica tadašnjih uglednih ornitologa – Jene (Ojgen) Nađ i Henrik (Hajnrih) Šenk – opasno su se sukobili oko prioriteta prvog dokaza prisustva ove vrste u Mađarskoj (Vrbas je tada bio u Kraljevini Mađarskoj). Dilema je bila je li prvi dokazni primerak dostavljen Mađarskoj ornitološkoj centrali onaj ko-

Svilorepi cvrčić: ilustracija iz 1842–1848.
(Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam)

Student sa Skadarskog jezera, 1966.

savi pristojni panonski ornitolog okom i uvom traži *ćetiju* po svojim zavičajnim tršćacima. Ni do danas se ne propušta da se objavi nijedan kontinentalni nalaz svilorepog cvrčića. A nema ih mnogo. Nestalni su ti cvrčići i teško je dati procenu da li ih i koliko ima. Smatra se da ih hladne panonske zime istrebe, tako da nestanu sve dok se ponovo ne naše. Naprotiv, serije blagih zima omogućuju učvršćivanje i snaženje sub-populacija novih uzastopnih naseljenika.

Tragajući za kumom duhovitog onomatopejskog naučnog naziva, onaj student je ubrzo došao do imena velikog holandskog ornitologa Teminka, koji je opis na francuskom i ilustraciju svilorepog cvrčića dao 1820. na str. 194. prvog toma drugog izdanja svog čuvenog Ornitoloskog priručnika (jedan primerak čuva se u Prirodnoj muzeju u Beogradu), pod nazivom *Sylvia cetti*. Bogati aristokrata Konrad Jakov Temink (Temminck, 1778–1858) bio je prvi direktor Nacionalnog prirodnoj muzeja u Lajdenu (popularnog RMNH), jednog od najvećih i najslavnijih muzeja u svetu.

„Ornitološki priručnik“ (ili sistematski prikaz ptica koje se nalaze u Evropi, 1815) imao je takav uspeh da je Temink odmah pristupio izradi drugog izdanja, u koje je, u poslednjem trenutku (1820), uvrstio i svilorepog cvrčića kao novoprionadenu sardiniju vrstu grmuša roda *Sylvia*.

uredio toliko dobro da su većinom ostali i danas. Prim je još stigao da se u Italiji žistro bavi politikom kao republikanac i da ratuje protiv svojih monarhističkih rođaka Francuza.

Bonaparta je video da se svilorepi cvrčić razlikuje od ostalih grmuša roda *Sylvia* i izdvojio ju je u tada monotipski rod koji je 1834. nazvao *Cettia*, po tipskoj vrsti *cetti*, i to prvi put objavio u Rimu u tekstu uz tablu 29. u 9. svesci Ikonografije italijanske faune. Iznenadjuje međutim što je uz ime vrste, umesto Teminkovog – stavio *Della Marmora*.

I u onim starim Akvila-ma naučno ime svilorepog cvrčića pisano je *Cettia cetti* Marm[ora]. Marmora je zapravo Alberto Ferero Dela Marmora ili kralje, La Marmora (1789–1863), odlikovani Napoleonov general i živopisni romantičarski prirodnjak, još jedan iz plejade

Jakov Temink

Priručnik je postao prvo standardno delo o pticama Evrope.

U skladu s Pravilima zoološke nomenklature, u savremenoj literaturi se Teminkovo ime u nazivu svilastog cvrčića stavlja u zagradu – *Cettia cetti* (Temminck, 1820) – čime se, ne osporavajući njegov autoritet za ime vrste, naznačava da je u kombinaciji binoma izvršena izmena u odnosu na protonim (prvobitni naziv *Sylvia cetti*). Onaj koji je uočio da se sve ondašnje grmuše sa imenom *Sylvia* mogu razbiti na više rođova, bio je Karlo Luidi (Šarl Lisjen) Bonaparta (1803–1857), s titulom Princa od Kanina i Muzinjana, inače Napoleonov sinovac. Za ptice se zainteresovao kada je u mlađosti dobio Teminkov Priručnik, da bi se kasnije i sa samim autorom upoznao i sarađivao s njim. Omalen, crnomanjast i pričljiv, protutnjao je evropskom i američkom ornitologijom ostavivši trajne i vredne trage, između ostalih i Pregled ptičjih rođova (u Lajdenu 1850) koje je pre-

Karlo Bonaparta

Italijana koji su se ovekovječili u ornitološkoj sistematici i nomenklaturi. Rodom je bio od Torina, a najmio se u kralja Sardinije, gde je nastavio i proširio prirodnočaku opisivanja tog čudesnog ostrva, započeta od strane jednog ranijeg prirodnjaka-jezuite.

La Marmora je na Sardiniji i u Provansi skupljao ptice i slao ih svojim slavnim savremenicima i sunarodnicima u muzej u Torinu – Franku Boneliju (Bonelli) i njegovom nasledniku Đusepu Đeneu (Géné). Među tim pticama bila je i jedna iz

Jakov Temink

La Marmora

Provance (a ne sa Sardinije), koja do tad nije bila poznata u nauci, a Marmora ju je 1820. imenovao u slavu onog svog jezuitskog predhodnika koji se zvao, o čuda, Frančesko Ćeti (*Cetti*). Ptice je dobila naziv *Sylvia cetti* i objavljena na str. 254. sveske 30. Zapisnika torinske akademije nauka. A brzi Temink je novopronađenu vrstu odmah, iste godine, uvrstio u svoje drugo izdanje Ornitoloskog priručnika.

Naučno ime svilorepog cvrčića nije dakle onomatopeja, kao što je onaj neiskusni student mislio, nego eponim. Kasnijom primenom nekih

Frančesko Ćeti

formalnih kriterijuma Pravila zoološke nomenklature, prednost autoriteta za opis i naziv vrste data je Teminku. Zanimljivo je da je za vreme rata (1942–1943) kapetan J. Delakur u „Ibisu“ objavljivao članke u kojima je izvršio reviziju roda *Cettia* u odnosu na Bonapartin, pa je jedno vreme on figurirao kao autor opisa. U Katalogu ptica SFR Jugoslavije iz 1973. (Ljubljana) tako i stoji – *Cettia Delacour* 1942. Kasnije je vraćeno autorstvo Bonaparti.

A profesor Ćeti (1726–1778) je porodičnim poreklom bio iz Koma (Como) iako je rođen u Manhajmu. Godine 1765. otisao je kao sveštenik na Sardiniju i do smrti držao katedru za matematiku univerziteta u Sasariju. Proučavao je međutim životinje i objavio je četverotomni Prirodopis Sardinije (od čega je ceo jedan tom o pticama – Ptice Sardinije 1776).

Evo ga opet:
ĆETI-ĆETI-ĆETI!!

Zašto eBird i eBirding?

Dragan Simić

Bio sam već kritikovan zbog izbora ove internacionalne i globalne georeferencirane baze ptičarskih opažanja eBird.org, nasuprot našoj nacionalnoj bazi BioRas. Pokušaću da vam objasnim svoje motive. Dakle, zašto baza američkog univerziteta Kornel, a ne naše Petnice?

A sam ptičario širom Balkana i dela Evrope, juga Afrike i zapada Indije, pa sam želeo bazu u koju mogu da unesem i u njoj organizujem sva ta opažanja. Jednostavno, trebalo mi je nešto šire od usko-nacionalne baze. (A prilikom nedavnog taksonomskog ažuriranja baze eBird dobio sam i dve vrste na poklon: afrička sultanka i vetruska su sada rascepljene od njihovih evropskih i azijskih srodnika; što bi mi drugačije verovatno promaklo.).

Međutim, zašto uopšte online baza georeferenciranih podataka? Jeden motiv je dobrobit nauke i opštег poznavanja rasprostranjenosti i brojnosti vrsta, kako u Srbiji, tako i drugim zemljama. Jednom online, ta opažanja su dostupna kako naučnicima, tako i ptičarima. Vratiću se još na to, ali pre toga, postavlja se logično pitanje: nije li rizično podatke o ugroženom svom ili ste-

pskom sokolu (pa i drugim ugroženim vrstama, orlu krstašu, npr.) činiti tako dostupnim svima?

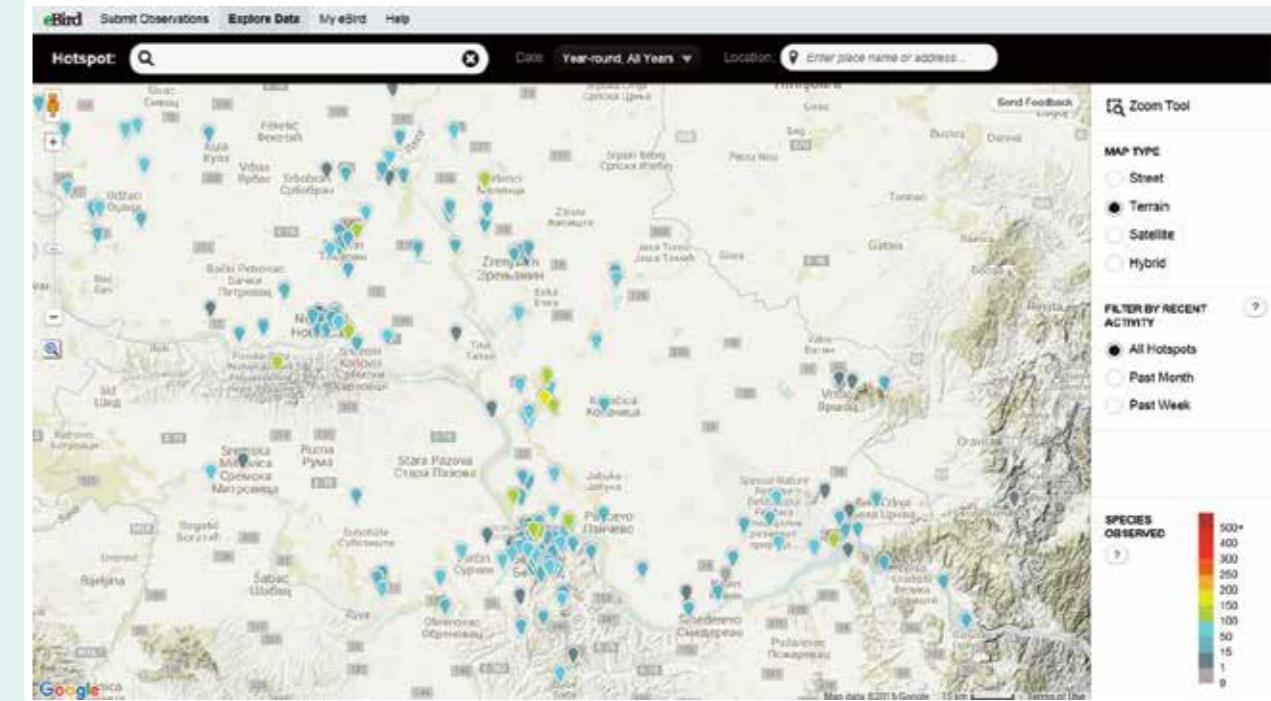
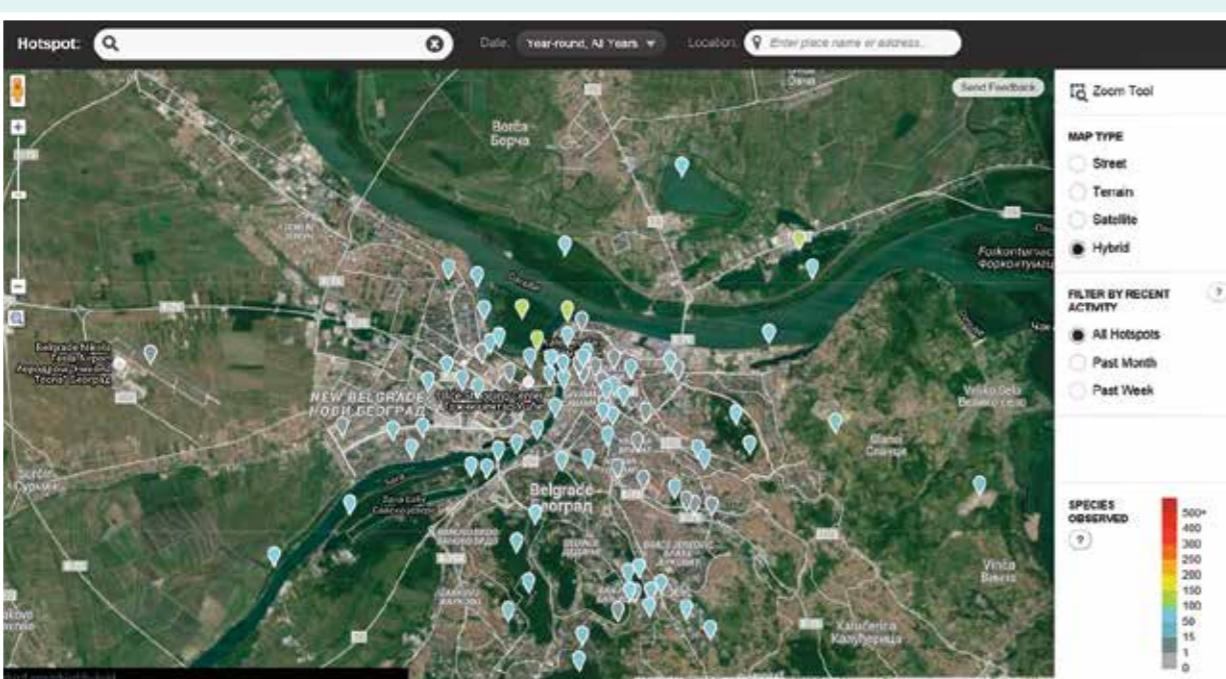
Zbog mogućih zloupotreba i progona ovih vrsta – jeste! Otuda takva opažanja činim dostupnim samo ako su

starija od deset godina, a za sva novija kliknem na opciju *Hide from eBird Output*, pa ti podaci bivaju vidljivi samo meni. Dakle, iako delim skoro sva opažanja, ne delim baš sva i veoma pažljivo biram šta da ne otkrijem.

Postoji još jedan način kojim samo delimično skrivam podatak, ostavljajući ga i dalje vidljivim: u slučaju većih područja, obično označimo nekoliko dobrih mesta za ptičarenje – hotpotova.

Na primeru 400 km² Pančevačkog rita, ptičari koji koriste eBird su označili više hotpotova – baru Revu, plavne zone Kožara i Beljarica, šećeransku baru kod Padinske Skele i druge, ali i jednu tačku koja se zove Pančevački rit (*general area*) i koja pokriva čitav rit. Opažanja osetljivih vrsta tako mogu da završe na takvoj tački koja je šira i geografski nedovoljno precizna da bi to ukazalo na tačan položaj nekog opažanja.

Vratimo se na motive. Mimo dobrobiti nauke i, posledično, zaštite ptica, imam i svoje ličnije motive za upotrebu baze podataka. Kada sam pre četvrt veka pravio prve ptičarske zave-

slaje, bio sam veoma organizovan, sve zapisivao i te beležnice i danas imam. No, tek pojedinačna opažanja ili veći broj opažanja pojedinih vrsta iz njih su objavljena u časopisu *Ciconia*, dok su druga ostala samo na tim, od dunavske vode talasastim stranicama. Zato sam nedavno te veslačko-ptičarske podatke iz sredine 1990-ih uneo u eBird, pa su tako ne samo dostupni drugima, već su i meni i dostupniji i pregledniji; npr. jednim klikom, bez listanja, izdvajam sva unesena opažanja određene vrste, bilo bukvalno sva ili samo ona s određenog lokaliteta.

No, vremenom se taj stepen organizovanosti mojih beleški zadržao samo kod obimnijih istraživanja za koja sam izdvajao posebnu beležnicu (obično rokovnik tvrdih korica). Sva druga – povremena, nesistematična, usputna ptičarenja motivisana pukim uživanjem u prirodi, nekako sam počeo da beležim gde stignem, na poleđini bioskopskih ulaznica, računa i ma kakvih hartija koje mi se zateknu u kolima, pa i da gumibem te papiriće. Iako sam se trudio da ih po povratku kući preprišem u neki trajniji dnevnik opažanja, to nije uvek bio slučaj. Što je za svakog ptičara nedopustiva situacija, koju sam morao što pre rešiti.

I onda sam otkrio eBird. Koji ih za mene organizuje po nedeljama, mesecima i godinama, te po lokalitetima, regijama, državama i biogeografskim regionima – što je moj glavni lični motiv za upotrebu baze podataka i to

upravo ove baze podataka. No, izuzmem li već pomjerenu dostupnost podataka drugim istraživačima, šta ma koji ptičar koji ne pretenduje da bude i naučnik, ima od toga?

Zivim u Beogradu i najčešće ptičarim na rubu grada (15 do 30 km) ili, malo ređe, u bližoj okolini (50 do 100 km) i ta posmatranja poslednjih godina redovno unosim u eBird. Otuda, svaki ptičar-početnik ili turista koji posećuje Beograd može da, iz tih podataka, razvrstanih po različitim hotpotovima, vidi gde drugi idu u ptičarenje i koje vrste tamo pronalaze, što svakako olakšava posao. Suggerišući vam gde sve možete da idete, eBird olakšava snalaženje na terenu. Dakle, ja to radim samo da bi drugi znali gde da idu?

Naravno, ne. I drugi koji unose svoja opažanja meni sugeriru mesta za koja možda ne znam, a vredelo bi ih obići. Na lokalnom nivou postoji sjajna interakcija među korisnicima eBirda koji tim putem razmenjuju opažanja i skreću jedni drugima pažnju na pojavljivanje zanimljivijih vrsta.

Postoji još jedna opcija kojom se rado služim: eBird me izveštava o nalazima vrsta koje drugi prijave, a koje nikada nisam posmatrao (nemam ih u *life list*) ili ih nisam posmatrao u Srbiji, pa ih nemam na nacionalnoj listi; potom jednostavno redi vrsta; i najzad vrsta koje u tekućoj godini još nisam posmatrao (što je posebno zanimljivo u proleće jer, vam tako u *inbox* redovno stižu

izveštaji o prvim nalazima selica i uvek znate koje su već i gde pristigle).

Ovde se neću detaljnije baviti načinom unosa podataka u eBird. To jeste jednostavno, ali je i više tema za mejling listu ili fejsbuk (postoji i fejsbuk grupa eBird Serbia upravo za takve diskusije). Pomenju sam da je eBird dostupan na više međunarodnih jezika, te da su srpski nazivi vrsta Srbije uneseni u eBird i možete odrabiti opciju da vam baza nudi srpske, engleske ili naučne, te srpske + naučne ili engleske + naučne nazive vrsta.

I jedna zanimljivost za kraj: po broju mesečno unesenih opažanja, Srbija je uvek među prvih 20 zemalja sveta, najčešće između 10. i 15. mesta. Kako nam to uspeva? Tajna se zove Željko Stanimirović – naš najveći urbani ptičar i pasionirani eBirder.

Željko čitave godine više puta nedeljno gradskim prevozom sistematicno obilazi različite rute, posebno parkove i rečne obale, unoseći redovno opažanja u eBird. Nisam proveravao tačnu statistiku, ali je sigurno da preko polovine, možda i čitave dve trećine pojedinačnih terenskih spiskova iz Srbije u eBird unese upravo Željko, čineći ornitofaunu Beograda pokrivenom koliko i npr. ptice Londona sa svim hiljadama tamnošnjih ptičara. I evo ovde, Željku javno skidam šešir pred takvim poduhvatom i istrajnošću koja iza njega stoji.

DRUŠTVO ZA ZAŠTITU I
PROUČAVANJE PTICA SRBIJE

BirdID

HiNT je skraćenica od "Høgskolen i Nord-Trøndelag", u prevodu Fakultet Univerziteta Nord-Trøndelag. "Bird Identification" (skraćeno "BirdID") je projekat koji vodi HiNT, a započet je 2007. u saradnji sa više ornitoloških organizacija iz Evrope. On predstavlja internet stranicu namenjenu svima koji žele da nauče više o pticama i imaju formalni dokaz o svojim umećima u raspoznavanju ptica. Na sajtu možete samostalno da učite o pticama kroz kviz za trening, možete da izaberete da radite formalni test o pticama svoje države ili čitavog Zapadnog Palearktika, kao i da dobijete validni sertifikat na nivou višeg obrazovanja. Takođe, u zemljama koje su započele HiNT obuku i na terenu, polaznici imaju mogućnost da po ubrzanom kursu uče raspoznavanje ptica i u prirodi. Cilj projekta je da se preko obuke na terenu i vežbanja preko internet stranice za što kraće vreme obuče novi ljudi koji bi potom mogli da se uključe u razne projekte istraživanja ptica. Na kraju terenske obuke, polaznici polazu testove za prepoznavanje ptica na osnovu izgleda (fotografije) i oglašavanja.

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije 2014. pokrenulo je projekat "BirdID Serbia, a do sada je na programu učestvovalo preko 70 polaznika. Grupe gde je obuka do sada bila organizovana bile su u Novom Sadu, Beogradu i Čačku. Obuka počinje u aprilu, a završava se početkom jula. U tom periodu polaznici imaju priliku da u prirodi vide i nauče da raspoznaju oko 200 vrsta ptica. Pridružite nam se.

Više informacija možete videti na: www.birdid.no

Šta ugrožava grlicu u Srbiji?

Dragan Simić

Cetraest godina nakon leta 120.000 mrtvih ptica (afera Balkanske ptice 2001) i 12 godina od prvog zahteva za zaštitu grlice i prepelice u Srbiji (Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Liga za ornitološku akciju i Ekološki pokret Stanišića, 2003), 26 dana sam bio ni tamo ni ovamo, ne znajući da li da se radujem što je grlica bar privremeno zaštićena ili da tugujem što prepelica to još nije.

Foto: Katarina Paunović – Grlica *Streptopelia turtur*

MORAM sad da se vratim par meseci u prošlost. Koalicija za zaštitu ptica sačinjena od preko 50 NVO, okupljenih oko projekta „Zvuk ptica“ podnela je januara ove godine, na sv. Savu, Ministarstvu poljoprivrede i životne sredine već četvrti po redu zahtev za brisanje prepelice i grlice sa spiska lovne divljači i njihovo unošenje u spisak strogo zaštićenih vrsta. Reagujući na zahtev, Uprava za šume Ministarstva poljoprivrede je krajem juna donela Izmene pravilnika o lovostaju, po kojima je lov na grlicu bio suspendovan na dve godine, dok se u statusu prepelice ništa nije promenilo. Nedovoljno, ali ipak korak u pravom smjeru.

Pose 14 godina kampanje i ove godine, niza sastanaka sa Upravom za šume, to je sve što je Koalicija uspela da postigne. Postignuti rezultat je bio ispod minimuma očekivanja koja sam ja imao. Niko time nije bio zadovoljan. Istovremeno i taj mršavi rezultat je predstavljao najveći uspeh postignut u ovih 14 godina.

Kao da ove dve ugrožene vrste već nisu imale sasvim dovoljno nevolja, potom je u priču o zaštiti svoje masne prste umešala i politika. Početkom jula je u Narodnoj skupštini poslanik Nenad Čanak premijeru Aleksandru Vučiću postavio pitanje: „...oko lovostaja na afričku grlicu, koji je donet 25. juna, čime bez jednog božnjeg razloga preko 400 lovnih turista koji treba da dođu u avgustu mesecu neće moći da

dođu, jer nemaju zašto da dođu. ... iz meni nepoznatog razloga je proglašen lovostaj na afričku grlicu ...“

Na to je premijer „pao u vatru“: „Strašno me briga šta je afrička grlica, ne mogu da vam objasnim. Kada ste mi rekli – 400 ljudi neće da dođe kojima možemo da uzmem pare da ostanu u državnoj kasi, e, ja živim za to da im uzmem da to ostane u državnoj kasi. ... Baš me briga za afričku grlicu“ (izvor: službeni zapisnik, sajt Narodne skupštine).

Ipak, treba da štitimo grlicu, i to ne afričku *Spilopelia senegalensis*, već našu, evropsku grlicu *Streptopelia turtur*. Zašto? Toliko su ugrožene da smo od afere Balkanske ptice već izgubili daljih 40% gnezdzilišne populacije grlice u Srbiji i zato što je od ove godine i zvanično uvršćena u Evropsku crvenu listu. Sa druge strane, lov prepelice obavlja se gotovo isključivo protivzakonitim metodama, te praktično i ne govorimo o lovnu, već o masovnom krivolovu.

Oko potrebe za zaštitom ovih vrsta nisu se složile samo brojne nevladine organizacije, već su njihovu inicijativu zdušno podržala dva državna stručna tela, Zavod za zaštitu prirode Srbije i Pokrajinski zavod za zaštitu prirode. Zakon kaže da predstavnici naroda u donošenju svojih odluka slede mišljenja i stavove stručnih tela.

Pod snažnim političkim pritiskom, Ministarstvo poljoprivrede donelo je novu Uredbu

kojom dozvoljava dalji izlov ugroženih vrsta. Njome je početak lovostaja na grlicu odložen do kraja lovne sezone 2015, pa njena zaštita otpočinje tek sa oktobrom, do kada su sve preživele ptice već nestale put Afrike, a one druge po zamrzivačima očekuju svoj poslednji let spram Italije. Ilegalan, dakako, pošto je izvoz mesa divljači iz Srbije u EU protiv zakonit.

Kako grlica nije trofejna divljač, da je kao lava Sesila neko preparira i stavi iznad kamina, već se ona ubija isključivo za jelo. Oni koji ove dođu hoće pobijeno i da iznesu, ma kojim kriminalnim kanalima. Drugim rečima, Vlada Srbije koja dozvoljava izlov grlice i prepelice time indirektno poziva italijanske lovece praktično u krivolov i potencijalni šverc. Sve to, kako reče premijer, da im „uzmem pare da ostanu u državnoj kasi“. Pa koliko je to para, za boga miloga, zarad kojih kaljamo ugled države podsticanjem ovakvog lova i krijumčarenja ubijenih ptica?

Na poslednjem sastanku sa Upravom za šume, predstavnici Koalicije za zaštitu ptica saznali su koliko približno lov na grlice doprinosi državnoj kasi. Nije to mnogo, rekoše im, to je oko 15.000 evra godišnje, plus lovne dozvole i sl, ali to drugo je, kažu, praktično sitnina.

I tako država Srbije rasprodaje prirodnu baštinu svih svojih građana pozivanjem na izlov ugroženih vrsta i njihov potonji šverc do italijanskih restorana (ovde jednu grlicu plate 2,5 evra, u Italiji je restoranima prodaju za 15, pa ne samo da isplate svoju pucačku egzibiciju, već na švercu i brk omaste), a sve to da bi u budžet ušlo dovoljno para da, recimo, Ministarstvo poljoprivrede od toga kupi jedan auto, npr. Opel Astra ili Renault Megane, osnovnu verziju? Ne kažem da su to loša kola, već da je loša Vlada koja ugrožene vrste rasprodaje švercerima da bi od takvog, sramnog priroda kupila jedna jedina kola!

Na pitanje predstavnika Koalicije šta će biti sledeće godine i da li će lovostaj na grlicu važiti bar tada, odgovor direktora Uprave za šume bio je da on nije vidovit i da ne zna šta će biti sledeće godine. Drugim rečima, lepljivi prsti politike porazili su još jednu inicijativu za zaštitu prepelice i grlice. A zašto?

Moje je mišljenje da iza Čankovog nastupa u Skupštini stoji predizborna računica privlačenja lovačkih glasova, a pred Vučićevim „padanjem u vatru“ podrška potencijalnom koalicionom partneru u budućoj pokrajinskoj vladi. Šta onda preostaje ljubiteljima prirode?

Smatram da još nije kasno da se sadašnji poraz pretvori u pobedu. Sa kampanjom za zaštitu ovih vrsta moramo nastaviti. Ako želite da vidite prirodnu baštinu svoje zemlje zaštićenu, pozivam vas da svoje neslaganje sa važećim zakonodavstvom i njegovim donosiocima izrazite prilikom glasanja i dokaže da su ljubitelji prirode, uključujući ne samo ptičare već i poštene love, brojniji od krivolovaca.

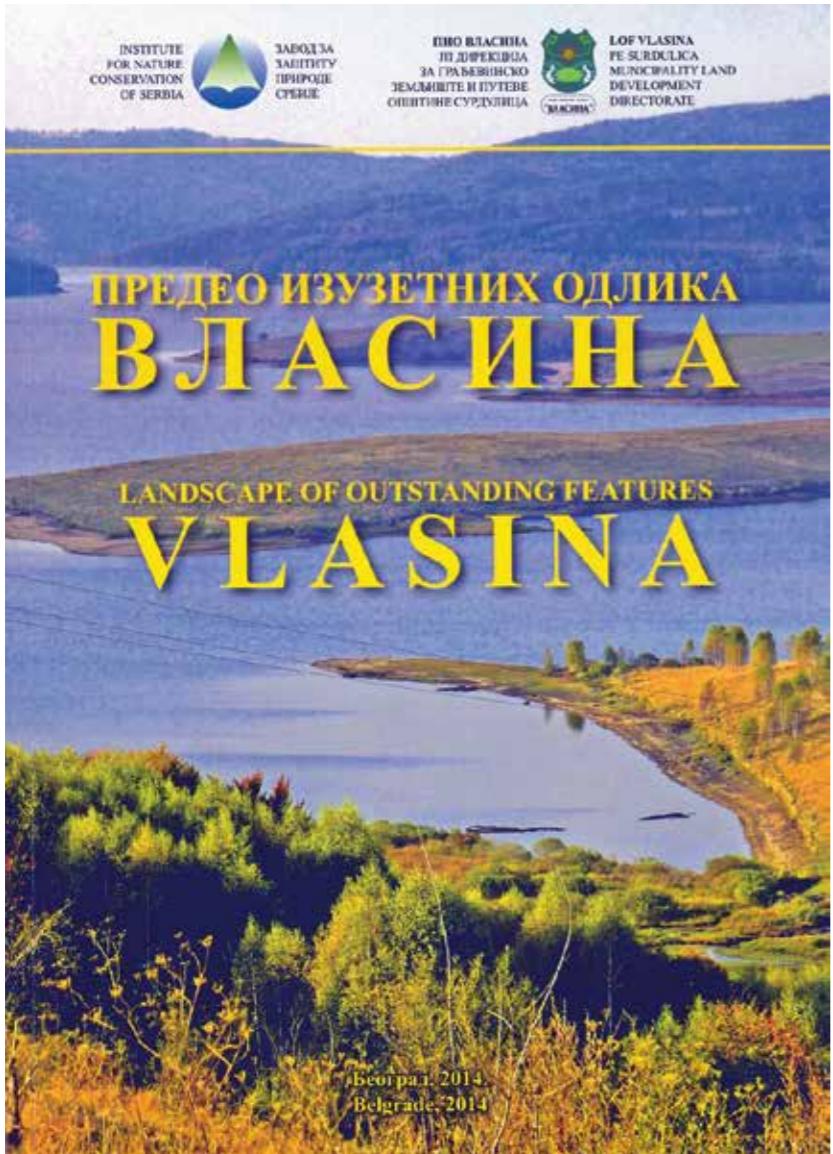
PREDEO IZUZETNIH ODLIKA

Vlasina

Marko Tucakov

Srđan Belij, urednik (2014): Predeo izuzetnih odlika „Vlasina“. Zavod za zaštitu prirode Srbije i JP Direkcija za građevinsko zemljište i puteve opštine Surdulica, 155 strana.

ISBN 978-86-80877-47-1 (ZZPS)

NAVIKLI smo se već na prelepe fotomonografije o Ramsarskim područjima iz severnog dela naše zemlje, koje izdaje Pokrajinski Sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine. Ipak, niz ovih publikacija dopunjeno je nedavno jednom knjigom o jednom od dva Ramsarska područja koji se ne nalaze u Vojvodini. To je Vlasinsko jezero, koje

je za međunarodno značajno vlažno stanište proglašeno 2007. godinu dana nakon što je zaštićeno u nacionalnim okvirima. Izdavači su nacionalna stručna organizacija za zaštitu prirode i upravljač zaštićenog područja, idealna kombinacija koja obećava stručno i načinjenicama zasnovano štivo. U takvim knjigama svoj ideo, svoje stranice i „naše fotografije“, uvek tražimo i mi, ljubitelji ptica.

Iako je reč o trećoj po gabaritima akumulaciji u Srbiji (nekada ogromnom, danas nešto manjem depou treseta i za treset vezanih biocenoza), Vlasinsko jezero i okolina, taj predivni plato na nadmorskim visinama od 1000 do 1300, smešten u jugoistočnoj Srbiji, u slivu reke Vlasine, zadržao je niz „izuzetnih odlika“, kako ovo neobično ime zaštićenog područja samo i kaže. Geografski položaj nije mu nikada obećavao sjajne razvojne šanse, što je, izgleda, spasonosno za prirodu ovog kraja. Knjiga, ustvari prerađena (no ne baš i dopunjena) studija zaštite prirode kojom je ovo područje Vladi Srbije i predloženo za zaštitu, opisuje reljef, geo- i hidrološke odlike, hidrografiju, floru i vegetaciju, faunu i ljude ovog područja. Govori (dosta šturo) i o konceptu zaštite i razvoja. Ceo tekst uporedo je pisan na srpskom i engleskom jeziku, što otkriva pretenciju da ovo izdanje bude vodič za domaće i strane posetioca i potencijalne poštovaoce prirode vlasinskog kraja. Pohvalno i hvale vredno, uz opasku da je prevoditeljka mogla i češće da se druži sa prirodnačkom literaturom.

Na devet strana predstavljen je ptičji svet, o kome su pisale naše kolege Goran Sekulić i Miloš Radaković. Na 12 (neautorizovanih) fotografija predstavljeno je 11 vrsta, od pretpostavljenih 180 koje obitavaju ovde. Tekst opisuje „konzervaciono“ najvažnije vrste, poprilično taksativno, ističući, ipak, da je ovo jedno od omiljenih ptičarskih mesta još od kraja 19. veka. To je vrlo retka karakteristika krajeva južne Srbije. „Tvičerima“ neka bude znano da je veliku ševu *Melanocorypha calandra* moguće u Srbiji najlakše naći i fotografisati upravo na visokoplanijskim pašnjacima i livadama oko ovog jezera. Ostale pernate deličije, brojna selidbena jata, ono što se krije u šumstvu šumarcima breze i gnezdi na vrhovima borova na plutajućim ostrvima treseta, posetilac mora da otkrije sam.

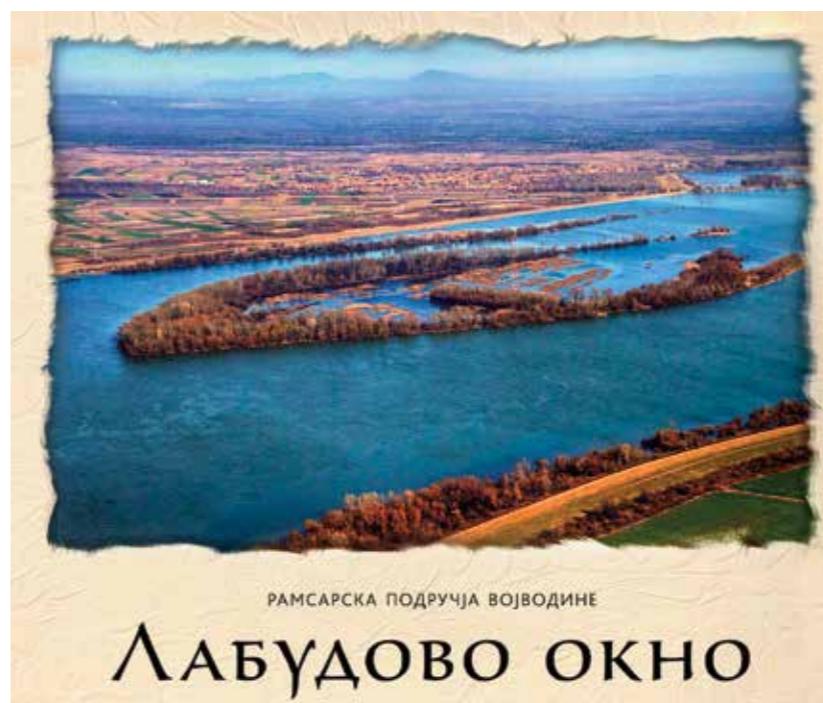
Razdaljina od Beograda do Surdulice je 328 km, od Novog Sada do ovog mesta 417 km, a on Niša 100 km. Oni ptičari koji su posetili Vlasinsko jezero kažu da sasvim sigurno vredi voziti se par sati da bi se videla ova nesvakidašnja lepota. Knjiga na koju smo se osvrnuli jasno sve čitaocu obaveštava da je ta tvrdnja tačna.

Voislav Vasić

RAMSARSKA PODRUČJA VOJVODINE

Labudovo okno

Sa oznakom Novi Sad 2014, izašla je još jedna, četvrta knjiga o predelima vodenih staništa Vojvodine, a koji ispunjavaju kriterijume Ramsarske konvencije. Knjiga o Labudovom oknu (kodni naziv onog širokog i plitkog odsečka Dunava pred uskim kapijama Đerdapa) pravljena je po istom modelu kao i prethodne, o Slanom kopovu i Obedskoj bari.

OVOG puta je čak do besmisla povećan broj autora koji zastupaju svoje institucije (Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine; Pokrajinski zavod za zaštitu prirode; novosadski Prirodnomatematički fakultet i JP Vojvodinašume). Opet nema nikakvih naznaka o podeli zadataka među autoricama, pa se ne zna za šta je ko od njih četrnaestoro bio odgovoran. Prvi autor je dr Slobodan Puzović koji je i glavni i odgovorni urednik, dok su obični urednici mr Nikola Stojić i mr Olivera Đureković Tešić, a njihova su imena i na spisku autora. Urednici fotografije su opet Geza Farkaš i dr Lazar Lazić, koji su i u grupi od osam autora fotografija. Knjiga je izdata u saradnji sa Opština Bela Crkva, a promovisana je u

Gradskoj biblioteci Pančeva 20. februara 2015, a zatim i 17. marta u Novom Sadu.

„Labudovo okno“ je u stvari reprezentativna knjiga fotografija Geze Farkaša (iako on po običaju nije naveden među autorima knjige), uz nešto Lazićevih slika i tek ponekom koju je snimilo šestoro ostalih. Strane na kojima ima teksta zauzimaju manje od 10% knjige, u proseku – svaki od autora napisao je malko više od jedne strane. Pored spektakularnih aero-fotografija predela i ptica (Farkaš), ubaćene su i neke sasvim slabe, na kojima se jedva šta razaznaje. Kvalitetom pripreme i štampe teško da su zadovoljni autori fotografija, razmaženje čitaocu Detlića i da ne pominjem. Glavna vrednost ipak jesu Farkaševe fotografije, iz knjige u knjigu sve ambicioznije, ali i zrelijе.

Među najatraktivnijim se čine njegovi *aeroscapes*, naročito vodenih površina koje, kao iz mnogobrojnih žarišta, osvaja plutajuće bilje, zatim rošavih Stevanovih livada čije su vrtače na finski način ispunjene jezercima, ali i belorepana viđenog iz ptičje perspektive. I mnoge druge Farkaševe fotografije vredne su pažnje, uključujući tekunice s punim ustima busenja trave, gorocveta iz donjeg rakursa ili večernjih gakova okačenih o vrbama. Nažalost, želja ili potreba da se što više fotografija odstampa, dovele su do čestih ponavljanja motiva, nizova uzastopnih snimaka koji treba da sugerisu pokret ili do preveličavanja nekih fotografija, na kojima se onda sasvim gubi oštRNA. Za čitaoce Detlića najzanimljivije će biti fotografije ptica, kojih ima malo manje nego što bi se očekivalo od foto-monografije o području prvenstveno od značaja za ptice.

Knjiga o Labudovom oknu mnogo je pažljivije uređena i bolje pisana od onih o Obedskoj bari i o Slanom kopovu. Ali se i u ovoj provuklo poglavljju „Predeone odlike“, od nepuna četiri reda teksta i toliko i fotografija, od kojih su dve Lazićevi rumeni zalasci sunca koji nisu nikakva odlika. Zar od četrnaest autora nijedan nije ništa znao o predelima, osim da su jedinstveni? Podoglavlje o pticama međutim, iako na prostoru manjem od jedne strane, sveže je i jezgrovit napisano i bogato izabranim konkretnim informacijama stavljenim u širi kontekst. Sve u svemu, „Labudovo okno“ ima izglede da nade svoje čitatelje / gledatelje i da tako proširi ideju o vrednosti tog područja i o potrebi uzdržavanja od razarajućih načina korišćenja tamošnjeg blaga.

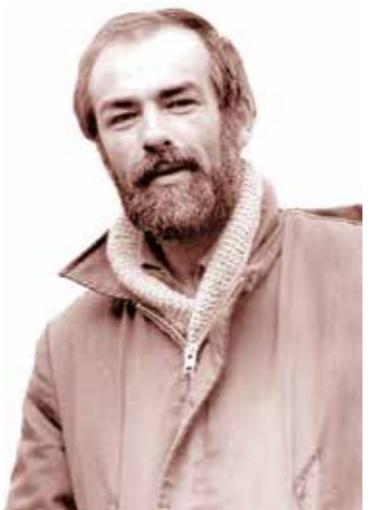

e-mail: magazinedetlic@gmail.com

Voislav Vasić

Jole Šoti

U davna vremena na našim su se fakultetima povremeno, mada retko, pojavljivali studenti biologije zainteresovani za ptice. Jednom prilikom, za dan studenata Beogradskog univerziteta (4. aprila) organizovano je otvoreno studentsko takmičenje u poznavanju ptica, recimo Belgrade Open '69. Bila su dva domaća takmičara, Beogradanin Vladimir Stevanović, danas šampion prstenovanja ptica, poznati botaničar i redovni član SANU, i Zrenjaninac Ištvan Ham, tada perspektivni, a sada slavni ornitolog.

GOSTUJUĆEG takmičara – Srđu Dimitrijevića, današnjeg uspešnog lovačkog biznismena Serđa – spremao je i doveo Josip Šoti, mladi asistent novosadskog Prirodno-matematičkog fakulteta. Sva trojica studenata bila su odlično pripremljena i pokazala su izvrsnost u ornitološkim znanjima, a za majstoricu je organizovano prepoznavanje vrsta na projektovanim slajdovima. Atmosfera u prepunoj Vežbaonici Zoološkog zavoda bila je te večeri napeta i pomalo zagušljiva. Videlo se da će odlučivati nijanse. Pobednika je rešila ženka kosa kamenjara *Monticola saxatilis*, koju je na slajdu prepoznao jedino Ištvan Ham i tako odneo prvu nagradu – čuveni ilustrovani džepni vodič Petersona, Montforta i Holoma u nemačkom izdanju (*Die Vögel Europas, Paul Parey, Berlin*).

Novosađani su sportski čestitali pobedniku, a ja sam tada u srdičnom Josipu Šotiju stekao prijatelja i ornitološkog drugara Joleta. Od tada smo Jole Šoti i ja zajednički prolazili kroz razne naučne, terenske i životne periode, uspehe i neuspehe, uključujući i njegovu čudnu bolest koja je sve prekinula 1988. Još mi je u sećanju jedno prolećno jutro 1972, kada sam ga (sa većim ruksakom) pokupio na novosadskoj benzinskoj pumpi nekada zvanoj Velika pećurka. Vodio me je tada u moju prvu posetu Slanom kopovu, a to je bio i naš prvi zajednički teren. Kako smo stigli, tako sam poput lovačkog kera izleteo iz kombija i u groznici pohrlio ka sabljarkama *Recurvirostra avosetta* koje su se belasale u daljini. Jole me je zaustavio – „čekaj, sedi, prvo da polako pregledamo čega sve tu ima od ptica.“ I, naravno, bilo je svega. Ponekad me je izludivila njegova ravničarska sporost, ali sam ujedno od njega naučio da se često mnogo više

postiže strpljivim čekanjem i temeljnim osmatranjem.

Jole Šoti, sin narodnog heroja, rastao je u porodici koja je pripadala ondašnjoj privilegovanoj eliti i to onom njenom časnom delu koji je svojoj deci usadio odgovornost prema obavezama i otmenu nerazmetljivost. To znači da je bio brilljant student biologije (4 Novembarske nagrade, srednja ocena 9,47), a zatim asistent posvećen svojim studentima na više predmeta, fakulteta i grupa novosadskog univerziteta. Na opšte zadovoljstvo izvodio je studentске terenske vežbe po Fruškoj gori i jadranskoj obali. Iako su mu ptice bile glavna oblast zanimanja, bavio se i drugim disciplinama i učestvovao u raznovrsnim naučno-istraživačkim projektima. Doktorsku tezu prijavio je na

Josip Šoti

beogradskom univerzitetu, ali iz endohelmintoligije. Tom neistraženom i pivavom oblašću zdušno se bavio, a usavršavao ju je na berlinskom Humboldtovom univerzitetu. Objavio je veliki broj faunističkih noviteta, opisao je neke nove vrste, ali mu je teza ostala nezavršenom. Iako je vojvodanske ornitološke terene poznavao kao svoj džep, naročito Koviljski rit, okolinu Orlovata, Slano kopovo, Frušku goru, Jazovo, Kapetanski rit i druga mesta, značajne priloge Šoti je objavio i o pticama Vlasine, Pešteri, Crne Gore i Makedonije. Prvo gnezdo ostrigara *Haematopus ostralegus* upravo je Šoti našao na ušcu Bojane.

Josip Šoti je rođen u Novom Sadu 29. novembra 1945, onog dana kada je proglašena Federativna Narodna Republika Jugoslavija i njegov rođendan se uvek podudarao sa tadašnjim najvećim državnim praznikom – Danom Republike. Iako je proveo život u rođnom gradu, pepeo mu se čuva na zemunskom groblju. Jole je bio lep, visok i vitak crnomanjast čovek sa bradom. Srdačan, učitiv, nemetljiv i pomirljiv. Bio je sjajan terenski ortak i saputnik na dugackim i napornim putešestvijama. Dobro organizovan i pripremljen za rad, držao je do kompletnosti i kvaliteta terenske odeće, obuće i opreme, naročito optike i terenskih gadžeta. Bio je popularan među kolegama. Sticajem okolnosti, konferencija jugoslovenskih ornitologa održavala se u proleće 1988. u Zagrebu, upravo u vreme kada je Šoti na jednoj tamošnjoj klinici tražio leku svojoj smrtonosnoj boljci. Uveče, neformalna završna sednica svih jugoslovenskih ornitologa održana je u njegovoj bolesničkoj sobi. Većini je to bio poslednji susret s Joletom. Imao je nepune 43 godine.

Voislav Vasić

Timotije iz Banjičke šume

Timotija Bajforda (Timothy John Byford, Solsberi, 25. jula 1941.

– Beograd, 5. maja 2014) upoznao sam na sunčanom baštenском prijemu, valjda 1988, kod Kristofera Briga (Christopher Briggs), tada mладог direktora Britanskog saveta u Beogradu, a данас bogami Generalnog sekretara Ramsarske konvencije. Bajforda sam odmah primetio u gužvi zvanica – svetleо je.

MA takvih ljudi koji vam i u najgušćoj svetini, rulji i gunđuli odmah privuku pažnju nekom unutrašnjom, mirnom svetlošću koja mislim da dolazi od potpunog sklada onog što je u njima i onog što su spremni da pokažu ili urade. Bio je to mršav, bradat i pročelav čovek sa skoro uzagrenim pogledom. U to vreme se strasno bavio posmatranjem ptica i javno se zalagao za zaštitu beogradske Banjičke šume u kojoj je ptičario. Čim smo bili formalno predstavljeni jedan drugom i pošto smo obojica izjavili da uzajamno pratimo čime se onaj drugi bavi, Bajford me je iznebuha doveo u neprijatnu situaciju. Na potpuno preciznom srpskom (izuzev naglaska), rekao je da se obraćao Gradskom sekretarijatu za zaštitu životne sredine zahtevom da se Banjička šuma zaštitи kao stanište ptica, ali da su mu odgovorili da su zvali Prirodnački muzej i dobili mišljenje da za tim nema potrebe, jer se Banjička šuma pticama ne razlikuje od drugih park-šuma. Odmah sam shvatio da su samo hteli da ga „otkače“. Pošto sam tada radio u Prirodnačkom muzeju, našao sam se u situaciji da se pravdam čoveku koga sam naročito

Timotije Bajford

teško su se suprotstavljale čak i tvrdokorne birokrate.

Bajford je, po sopstvenom priznaju, počeo da se bavi pticama tek u zrelem dobu, kada je 1985. dobio dvogled kao božićni poklon. Doduše, kao dečak je imao čuveni Bensonov *Observer's Book of Birds*, tako da je već umeo da razlikuje pojedine ptice. Ukrzo je posmatranje ptica postalo jedna od njegovih najjačih strasti, a nije ih imao malo. Za 4–5 godina njegov spisak ptica Banjičke šume narastao je na 76 vrsta. Bajforda je naročito uzbudivalo saznanje da se u maloj Banjičkoj šumi usred grada gnezde čak 33 para slavuja, ptice koju, iako dete sa sela, nikad u rođnoj Engleskoj nije ni čuo ni video.

Iznenenada, posle četiri godine intenzivnog posmatranja ptica, Bajford je shvatio da se od ljubitelja prirode pretvara u naučnika koji beleži stručne pojedinosti o pticama. Kao i u sve му ostalom, bio je potpuno otvoren prema sebi i jasno sagledavao šta želi ili ne želi. Ostavio je olovku i beležnicu i nikad više nije u nju zabeležio nijednog slavuju. Poslednje što je uneo u svoj terenski dnevnik bio je jedan citat iz Toroovog „Valdena“: „Bojim se da moje znanje iz godine u godinu postaje sve stručnije i naučnije, a i da se moji pogledi menjaju – ranije široki da obuhvate celo nebo, sad su se suzili na vidno polje mikroskopa. Gledam detalje, a ne vidim celinu, čak ni obrise celine. Kad kažem da nešto „znam“, ja sam u stvari samo prebrojao neke pojedinosti.“ Da, takav je bio Timotije Džon Bajford.

Bajford nije objavio svoje ornitološke podatke, ali ih je ustupio studentu ornitologije na Biološkom fakultetu u Beogradu Željku Stanimiroviću za citiranje u diplomskom radu „Dijagnoza naselja ptica Banjičke šume ...“, odbranjenom 1998.

Dana 15. septembra ove godine, posle završetka rukopisa ovog članka stigla je vest: Odlukom Skupštine grada Beograda područje Banjičke šume od danas se zove zaštićeno područje – spomenik prirode „Bajfordova šuma“.

Dragan Simić

PTIČARSKA STRATEGIJA:

Osvajanje Grčke

Koliko puta vam se desilo da ste se s odmora u Grčkoj vratili sa svega 30-40 posmatranih vrsta? Da li ste se pitali gde su sve te ptice i u čemu grešite? Pokušaću da odgovorim na ova pitanja.

RVA greška koju pravite je što idete u turističkoj sezoni julu-avgust, kada su ptice najmanje aktivne. Ako imate decu školskog uzrasta i samo vam letnji raspust preostaje, ciljajte onda sam kraj avgusta i početak jesenje seobe. Inače, najbolje ptičarske sezone ovde su april-maj i septembar.

April i početak maja su vreme prolećne seobe, dok je maj i prva polovina juna vreme gnežđenja. Sa izuzetkom Krita i Rodosa, u to vreme je more još prohладno za kupanje...

... prekid: kako ovo pišem na plaži, iznenadna aktivnost u obližnjem drvetu, grabim dvogled, uspevam da uočim na vreme, samo da u krupnom planu, uokvirenog lišćem, ugledam portret mužjaka sredozemne crnoglave grmuše *Sylvia melanocephala*! No, koliko god se u ovom trenutku pokazalo uspešnim, čekanje na slučajno pojavljivanje nije najbolja taktika. Zato, vraćam se strategiji...

... pa, ako idete u društvu ne-ptičara, septembar, negde do sredine meseca (i duže) je bolji izbor. No, ako ste vezani za gradiće u kojima letujete, to i dalje neće biti dovoljno. Ono što vam treba su kola i mogućnost biranja rute do krajnjeg odredišta.

Dakle, da uvećate broj vrsta koje ćete susresti, odlučili ste se za (jeftiniju) pred - ili post-sezonu. Šta sad? Zaboravite na Đeđeliju u potpunosti, za ptičare postoje samo dva prelaza iz Makedonije u Grčku, u zavisnosti od toga idete li na Egejsko (npr. Halkidiki, Tasos, Skiatos...) ili Jonsko more (Krf, Parga, Zakintos...).

Za Jonsko more odvajjate se nešto pre Negotina, pa preko Prilepa i Bitolja idete na prelaz Medžitlija, dok se za Egejsko more se sa auto-puta odvajjate posle Demir Kapije za Valandovo i idete na granični prelaz Star Dojran na istoimenom jezeru (ako tražite odmor i mesto za ručak, prepričujem riblji restoran Fuk Tak i njihovu crvenperku). Put je dobar u oba slučaja, ali je od Valandova pravac ka granici dobro označen, dok ćete na periferiji Bitolja nekoliko puta morati da pitate za put.

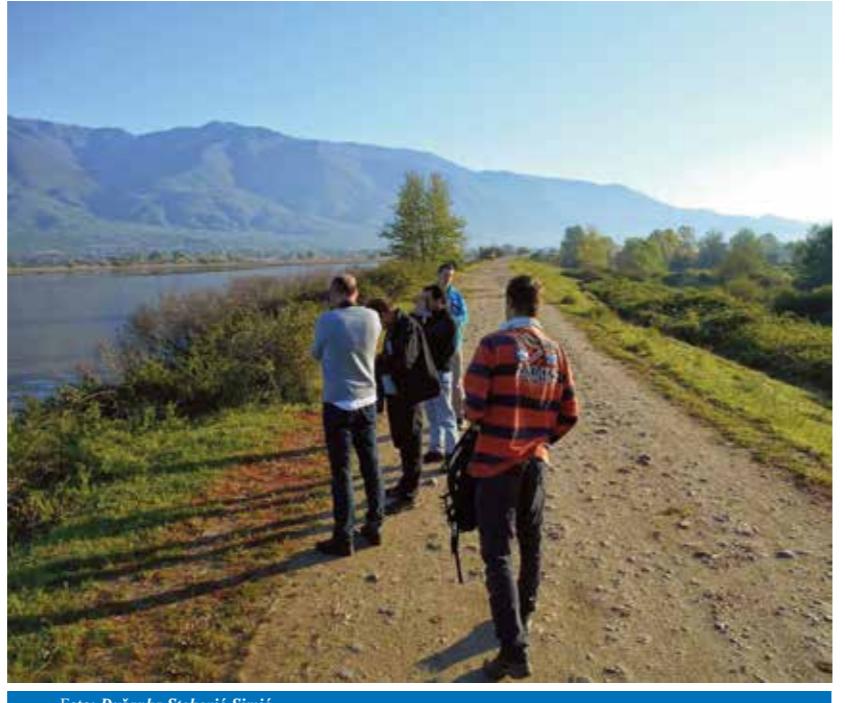

Foto: Dušanka Stoković-Simić

Najbolje mesto za ptičarenje je istočni nasip, odakle se dobro vide pličaci oko mesta где Struma ulazi u jezero

Prešli ste granicu, u Grčkoj ste – šta sad? Na oba putna pravca, na 50-60 km od granice i na oko 650 km od Beograda, nalazi se po jedno čarobno jezero gde treba da provedete minimum dve noći i jezeru posvetite bar jedan pun dan ptičarenja, mada moja preporka u slučaju Jonskog mora i jezera Mikri Prespa ide u pravcu dva puna dana (tri noći, a u slučaju Egejskog mora i jezera Kerkini tri dana) i četiri noći. Pa tek kada stvarno napunite baterije, na more.

Oba jezera su IBA područja i nacionalni parkovi. Do Mikri prespe se stiže preko Florine, odatle desno za Albaniju, pa na odvajjanju za albanskui granicu držite desno. Do Kerkinija stižete pošto dva km nakon granice skrenete levo za Seres, pa kasnije s puta ugledate jezero.

Grčki nacionalni park Prespanska jezera prostire se od 850 metara nad morem – visine samih jezera, pa do preko 2300m visokih planinskih vrhova. Sastoji se od dva jezera, pomenute Mikri Prespe koja je plitka, ni deset metara i obrubljena

tršćacima u kojima se gnezde kudravi *Pelecanus crispus* (1300+ parova) i ružičasti nesiti *P. onocrotalus* (350+ parova) – što je najveća kolonija kudravih na svetu (oko 10% ukupne populacije) i jedno od retkih mesta u Evropi gde se obe vrste gnezde zajedno; te manjeg, grčkog dela preko 50 m duboke i ribom bogate Megali Prespe. Jedno od boljih mesta za ptičarenje je kopnena prevlaka između Mikri i Megali Prespe.

Druge zanimljive vrste uključuju najjužniju gnezdeću populaciju divlje guske *Anser anser* u Evropi (podvrsta *rubirostris*), velikog ronca *Mergus merganser* (na većem i dubljem jezeru Megali Prespe), leštarku *Bonasa bonasia* (planina Sfika, II od Mikri Prespe), surrog orla *Aquila chrysaetos*, pirogaste grmuše *Sylvia nisoria*, kosa kamenjara *Monticola saxatilis*, crnoglavu strnadnicu *Emberiza melanocephala*... Ovde su zabeležene 273 vrste. Moja septembarska lista ptica posmatranih ovde u jednom danu kreće se oko 50 vrsta. Smeštaj je moguć u Agios Germanosu, Leimosu, Platiju i Psaderu.

Za razliku od prespanskih jezera koja su prirodnog porekla, Kerkini je u stvari akumulacija na reci Strumi, nastala početkom XX veka radi navodnjavanja okolnih polja, sa istoka i zapada ograničena nasipima koji su 1980-ih dodatno uzdignuti i prošireni. Samo jezero leži na nepunih 200 m nadmorske visine, dok se planina Beles (Belasica, na svojoj severnoj strani, u svom makedonskom delu) uzdiže preko 2000 m. Jedno od boljih mesta za ptičarenje je istočni nasip odakle se dobro vidi „delta“ Strume na mestu gde ulazi u jezero (vožnja nasipima je dozvoljena).

Zanimljivije vrste uključuju orla klikaša *Aquila pomarinai* patuljastog orla *A. pennatus*, crnu lunju *Milvus migrans* i kratkoprstog kopca *Accipiter brevipes*, obe vrste pelikana (na jezeru se gnezdi samo kudravi, ali u sezoni gnežđenja pelikani, čak sa prespanskim jezerom, 350km zapadnije, dolaze ovamo u ribolov), crnu *Dendrocopos martius* i sivu žunu *Picus canus*, planinskog detlića *Dendrocopos leucotos*... Ovde je zabeleženo 312 vrsta. Moja lista ptica posmatranih ovde u jednom septembarskom danu iznosi oko 70 vrsta. Smeštaj je moguć u selima Hrisohorafa (gde toplo preporučujem hotel Limneo), Kerkini, Livadia, Vironija i dr.

Foto: Dušanka Stoković-Simić

Tršćaci Mikri Prespe, pogled sa puta za selo Psarades

Jedan savet za kraj: ako posle jezera ptičarenje na plaži, kao ja sada, uz kompjuter i kriglu Alfe (kako bih samo rado kompjuter ostavio kod kuće i uživao u digitalnoj detoksikaciji, ali što će, urednik me progoni), slobodno zagledajte krošnje sitnolisnih maslini, to može da bude savsim produktivno. Međutim, ako vaša ptica reši da sleti u krošnju smokve, najbolje je da odmah odustanete, spustite dvogled i uzmete gutljaj piva.

Naprosto, nemate šanse sa smokvom – gde god da sleti, biće skrivena jednim od tih listova, dovoljno velikih da je i Adam još njima skrivač muškost... A vaša ptica, nekako više ptičica, svakako je manja od te muškosti biblijskih razmera.

Bojan Radeka

ZA NAJMLADE

Detlić dobošar

Foto: Katarina Paunović - Dendrocopos syriacus

Foto: Bojan Radeka - Dendrocopos syriacus

Krajem marta oko sedam sati ujutru probudila nas je čudna ljunjava u kući. Nismo znali odakle dolazi, činilo se kao da dopire sa tavana. Čulo se pet-šest brzih udara zatim pauza od desetak sekundi pa ponovo sve u trajanju od samo jednog minuta. Ličilo je na zvuk koji se prostire kada neko udara u radijator, sve je odjekivalo.

SUTRADAN se ponovilo isto. Izašao sam da proverim da li mogu nešto spolja da primeštим. Pogledao sam na krov i na moje veliko iznenadenje na aluminijumskoj anteni za prijem televizijskog signala stajao je seoski detlić *Dendrocopos syriacus* i kucao u nju, kao u drvo. Vrati sam se po foto-aparat i napravio nekoliko fotografija i video snimak. Ubrzo je detlić završio svoje dobošarenje i odleteo do desetak metara udaljenog drveta čempresa. Tu su pre dve godine seoski detlići napravili duplju u stablu i izveli mlade. Sledeve godine se nisu tu gnezdzili. Bilo mi je dragو što su ponovo tu, ali dobošarenje u antenu je predstavljalo veliki problem, posebno što je budilo bebu.

U blizini je bila stara drvena telefonska bandera koja je davno ostala bez funkcije i prethodne godine je srušena. Na nju su često dolazili detlići da kucaju i oglašavaju se. Od srodnih vrsta koje su dolazile viđali smo vele detliće *Dendrocopos major*, seoske detliće *Dendrocopos syriacus*, srednje detliće *Dendrocopos medius*, brgljeze *Sitta europaea* i kratkokljunog puzića *Certhia familiaris*. Pored bandere je veliko drvo oraha staro oko sedamdeset godina na koje su svraćale pomenute vrste.

Dobošarenje u antenu se nije ponavljalo sve do kraja aprila. U međuvremenu slušao sam detlića na orahu i viđao ga na čempresu, povremeno je izletao iz duplje. Na dan kada se dobošarenje ponovilo gledao sam na orahu, čempresu i drvoredu u ulici kako se jure i svađaju tri detlića.

U toj jurnjavi moguće je da mu je suparnik oteo izabranicu ili su odlučili da predu u neku drugu duplju. Uglavnom ove godine mlade nisam video kako proviruju iz duplje dok im roditelji donose larve insekata ili sočne višnje. Detlića dobošara povremeno viđam i čujem na orahu. Nadam se da će do godine u duplji čempresa izvesti mlade i da mu televizijska antena neće biti zanimljiva za dobošarenje, jer ni nama antena više ničemu ne služi.

Geza Farkaš

U potrazi za plavom zebom

Teritoriju Španije čini i egzotični arhipelag Kanarskih ostrva koji se sastoji od sedam velikih i dva mala ostrva. Veća i poznatija ostrva su Gran Kanarija, Tenerifi, Fuerteventura, Lanzarote i Gomera. Geografski i administrativni centar arhipelaga jeste ostrvo Gran Kanarija. Svako od ovih ostrva zbog specifičnog položaja i izolovanosti dom je mnogih endemskih vrsta biljaka i životinja. Odluka koje ostrvo da posetit, nije bila laka. Neopisivo privlačna je bila vetrovita Fuerteventura sa endemskom travarkom *Saxicola dacotiae* i podvrstom prelepe afričke droplje *Chlamydotis undulata fuertaventurae*. Zbog boljih veza sa ostatkom sveta i mogućnosti da se spoji letovanje sa ornitologijom pobedu je odnela Gran Kanarija.

SKORO potpuno kružno ostrvo prečnika oko pedeset kilometara obiluje neverovatnim biodiverzitetom pre svega flore, što je posledica veoma različitih mikroklimatskih uslova. Visoki vulkanski planinski lanac (najviši vrh je Piko de Las Nieves visine 1949 m) zaustavlja vlažne vazdušne struje sa Atlantika. Posledica ovoga je vlažna klima zapadnog dela ostrva i pustinjska klima istočnog. Na nekim delovima ostrva godinama ne padne kap kiše, a endemski borovi, koji se lokalno nazivaju hvatači oblaka, preživljavaju kondenzujući vlagu iz retkih oblaka koji se probiju preko planinskih vrhova. Opsežne pripreme, osim intenzivnog druženja sa pretraživačem *Gugl*, uključile su i „punjenje“ mobilnog telefona pesmama ornitofaune Gran Kanarije. Kao baza odabранo je mesto Maspalomas na istočnoj pustinjskoj strani ostrva, pre svega zbog blizine prirodnog rezervata sa divama i male slatkvodne lagune.

Već prvi dan devetodnevног boravka u bungalovima u predivnom vrtu sa egzotičnim mlečikama, palmama i kaktusima u cvetu je bio fotografksa poslastica. Vrt je odjekivao hučanjem pupavaca *Upupa epops*, kojima se moglo prići na nekoliko metara. Prelepa ptica koju sam u Srbiji za deset godina uspeo svega dva puta da fotografišem pozirala je, pevala, širila raskošnu čubu i intenzivno se hrana insiktima. Umesto ptica iz porodice vrana, ovde su u palmama kreštali zeleni papagaji, i to dve vrste: *Myopsitta monachus* i *Psittacula kra*

Foto: Geza Farkaš – Cyanistes teneriffae

Foto: Geza Farkaš – Charadrius alexandrinus

meri. Vrapci su cvrkutali na španskom *Passer hispaniolensis*, a kosovi su pevali na lokalnom dijalektu *Turdus merula cabrerae*. Ipak sve ovo su bile već videne i fotografisane vrste. Prvi endem koji je tek nedavno proglašen posebnom vrstom bio je kanarski zviždak *Phylloscopus canariensis*. Veoma liči na običnog zviždka *Phylloscopus collybita*, ali se potpuno drugačije oglašava. Od velike pomoći

Foto: Geza Farkaš – Psittacula krameri

je bila snimljena pesma na mobilnom telefonu. Zbog intenzivne reakcije ptice na pesmu nije bilo sumnje o kojoj vrsti se radi. Mini pustinja i mala slatkvodna laguna bile su prava ornitološka poslastica. Rezervat je bio relativno blizu hotela, oko 4 km, tako da je bilo moguće posmatrati ptice u ranim jutarnjim časovima, pre paklenih vrućina oko dina. Moje simpatije je osvojio morski žalar *Charadrius alexandrinus* koji je trčao preko dina. Po ponašanju se moglo zaključiti da mu je negde u blizini gnezdo tako da je foto-grafisanje kratko trajalo. Mala laguna sa palmama, opkoljena desetinama metara visokim peščanim dinama, bila je kopija pustinjske oaze negde duboko u Sahari. Brojnost

Foto: Geza Farkaš – Cyanistes teneriffae

Foto: Geza Farkaš – Gallotia stehlini

Foto: Geza Farkaš – Spilopelia senegalensis

ptica, uglavnom šljukarica, bila je mala, ali raznovrsnost velika: desetak žalara slepića *Charadrius dubius*, jedna vlastelica *Himantopus himantopus*, jedan krivokljuni sprudnik *Tringa nebularia*, jedan crni sprudnik *Tringa erythropus* i tri male carske šljuke *Numenius phaeopus*. Desetak barskih kokica *Gallinula chloropus* i atlanskih galebova *Larus michahellis atlantis* kao i dve čaplje – jedna siva *Ardea cinerea* i jedna mala bela *Egretta garzetta* – upotpunjavale su sliku netaknutog raja samo da, svega pedesetak metara dalje od lagune, nije bilo gusto turističko naselje sa modernim hotelima. Očigledno su sve ove ptice naučile da neuznemiravane žive u blizini ljudi, što me je podsetilo na Srbiju, gde se carske šljuke na Rusandi i Slanom kopovu dižu u vazduh kada na dva kilometra primete čoveka.

Došlo je vreme da se krene u planine, u potragu za kanarskim plavim zebama *Fringilla teydea*. Izlet džipovima je bio sa ornitološke tačke gledišta promašaj. Priroda je fascinantna, uglavnom kamenita pustinja sa biljkama iz roda mlečika i retkim oazama sa palmama. Ipak jurcanje džipovima uz dizanje oblaka prašne nije pravi način da se fotografisu ptice. Na jednoj krajoj pauzi u planinama učinilo mi se da sam je čuo, ali verovatno je to bila samo zvučna fatamorgana usled prevelike želje. Druga pauza mi je ipak donela zadovoljstvo da u krošnji jedne usamljene palme pronađem gnezdo velikog južnog svračka *Lanius excubitor meridionalis* sa dva potpuno operjala mladunca. Svetlo je bilo loše, međutim, ovo mi je bila prva prilika da ga posma-

Foto: Geza Farkaš – Motacilla cinerea canariensis

Foto: Geza Farkaš – Serinus Canaria

Posle kraćeg odmora nakon spuštanja usledilo je najlepše iznenadenje: par predivnih afričkih plavih senica *Cyanistes teneriffae*, koje su hraniće mlade, tek izletele iz gnezda. Ptica liči na našu plavu senicu, ali su boje mnogo intenzivnije, a šare na glavi su drugačije. Izlet se završio bez susreta sa plavom zebom. Ostala su još dva dana i bleda nada da će u okolini hotela zalutati neki primerak.

U poslednja dva dana boravka u Maspalomasu imao sam susret sa meni dve nove vrste. Afrička grlica *Streptopelia senegalensis* bakarnog tela i plavičastih krila verovatno je bila najlepša ptica koju sam video na ostrvu. Na Gran Kanariji nikada, pa ni u radnju, nisam išao bez foto-aparata. Tegljenje foto-ranca sa osam kilograma opreme isplatilo se bukvalno pred sam polazak na aerodrom kada sam ispred mega-marketa na zmajevom drvetu, endemskoj draceni koja je uz kanarinca i velikog kanarskog guštera ikona ostrva, ugledao par ridoglavih svračaka *Lanius senator*. Nažlost, ptica koju sam uspeo da fotografisem bila je u prilično lošem stanju sa krunnim krpeljima oko očiju.

Ova priča nema holivudske hepiend, plavu zebu nisam uspeo ni da vidim, ni da fotografisem. Da li sam razočaran? Pa ne previše, možda je to samo dobar razlog da se ostrvo ponovo poseti. Raznovrsnost biljnog i životinjskog sveta, ljubaznost ljudi i perfektna uređenost države prosto osvajaju srce svakog posetioca.

Foto: Geza Farkaš – Phylloscopus canariensis

Sandra Jovanović

Najpoznatiji novosadski par Isa i Bisa

Kada se spomene Petrovaradinska tvrđava, Zmaj Jovina ili Dunavska ulica, svi ili bar većina znaju o kom gradu je reč. Pored pomenutih znamenitosti, Novi Sad je poznat i kao bezbedan i miran grad sa ljubaznim ljudima. No, šta se dešava u Dunavskom parku, ko to narušava mir u maloj gradskoj oazi?

NAPOZNATIJI stanovnici ovog parka i omiljeni među decom bio je par labudova, Isa i Bisa. Oni su krasili ovaj park preko deset godina. Svake prethodne godine su imali prinove, tako su i ove imali čak četiri mladunca. Dva mladunca su navodno već na početku stradala od napada crvenouhih kornjača. Potom su Isa i Bisa sa preostala dva mladunca vraćeni kod odgajivača labudova Radovana Kokara, gde su se oporavljali. Nakon toga su ponovo враćeni u park. Početkom septembra su na adresu Društva stigle fotografije na kojima se vidi da je mladuncima odsečeno po jedno krilo. Za ovo zlodelo su optužene kornjače. Mesec dana nakon ovog nemilog događaja, još jedan napad, ovog puta od strane pasa latalica, tako je bar izjavio čuvan parka. Stradao je jedan odrasli labud i mladunac.

Posle svih ovih događaja postavlja se pitanje da li je labudovima zaista mesto u parku? Da li je to njihovo prirodno okruženje? Da li im je dovoljno samo jedno jezerce u parku? U ovo jezerce se puštaju i alohtone vrste, koje mogu izazvati kata-

Foto: Katarina Paunović – Labud sa mladima u Dunavskom parku

strofu ako dospeju u prirodna staništa. A ishrana ovih ptica? Da li je zaista adekvatna ako se hrane slanim kockicama i hlebom? O bezbednosti životinja u parku, nema smisla govoriti, očigledna je.

Možda je vreme da uživamo u labudovima i drugim divljim pticama, tako što ćemo izaći u prirodu i posmatrati ih u njihovom prirodnom okruženju. Sigurno je zdravije i zabavnije. Prirodnjaciti to znaju, a red je da to prenesemo i na ostale.

Nije sve tako sivo

UZAKONU o zaštiti prirode stoji da je zabranjeno uz nemiravanje životinja, naročito u vreme razmnožavanja, podizanja mladih, migracije i hibernacije. Stoji i da je zabranjena upotreba određenih sredstava za hvatanje i ubijanje divljih vrsta životinja, kojima se ugrožavaju i uz nemiravaju njihove populacije i/ili staništa, narušava njihova dobrobit, a mogu prouzrokovati njihovo lokalno nestajanje.

A praksa? A praksa je drugačija. Ptice se hvataju pomoću lepka, mame vabilicama ili se uništava njihovo stanište. Stanište za ptice nije samo livada i šuma, one su se navikle i na život u gradskoj sredini.

UVOVODANSKOJ varošici Srbobranu, lokalne vlasti su odlučile da „srede“ trg, Trg je krasio drvoređ kopriviča *Celtis sp.*, jedini drvoređ u Srbobranu, star preko 80 godina. Izgleda da je smetao i odlučeno je da se poseće. Drvoređ je bio stanište za mnoge ptice, između ostalih i za seoskog detlića *Dendrocopos syriacus*, strogo zaštićene vrste u Srbiji. U duplji stabla jedan par je odgajao svoje ptice, koji su nakon seče stabla dospeli do vrelog asfalta. Njihov kraj slutite. Međutim, sreća u nesreći je ta, što su lokalni mediji snimili mladunce, snimili seću, snimili prolaznika, stanovnika Srbobrana koji žali za posećenim drvoređem. Snimljeni materijal nije više samo prilog za TV emisiju, to je sada dokazni materijal.

Foto: Katarina Paunović - Dendrocopos syriacus

Ceo slučaj je dospeo do Prekršnjeg suda u Bečeju, koji je na osnovu materijalnih dokaza s razlogom doneo presudu u korist prirode. Naime, JP „Direkcija za izgradnju i urbanizam“ iz Srbobrana proglašena je krivom za uništavanje strogo zaštićene vrste seoskog detlića. Direkcija je dužna da plati kaznu u visini od 100.000 dinara, kao i iznos od 75.000 dinara odštete za uništavanje tri mlade jedinke ove strogo zaštićene ptice, dok je odgovorno lice kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 15.000 dinara.

Ipak, nije sve tako sivo. Ovaj slučaj uliva nadu da će se ubuduće više poštovati Zakon o zaštiti prirode.

POPIS BELIH RODA

Brojimo, brojimo rode

Sandra Jovanović

„Halo! Dobar dan! Zovem iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije. Društvo ove godine vrši popis belih roda u Srbiji, pa nam je potrebna Vaša pomoć...“ Tako kreće popis belih roda. Puno telefonskih poziva, meilova, poruka, obaveštenja... sve sa jednim ciljem, da prebrojimo gnezda poznate vrste ptica.

Foto: Katarina Paunović – Roda sa mladima u gnezdu

TDEJA o popisu roda javila se davne 1934. godine. Tada je započet jedinstven program praćenja populacije belih roda. Jedan od najstarijih monitoring programa je nastavljen do današnjih dana. Svake desete godine se organizuje brojanje gnezda roda na teritoriji njenog areala gnežđenja. Tako da je sada to već Sedmi međunarodni census bele rode. U popisu je uključeno preko 30 zemalja Europe, Azije i Afrike, kojima koordiniše NABU, organizacija iz Nemačke. Prateći dešavanja i ne kaskajući za svetom, ovaj popis se sprovodi i na teritoriji Republike Srbije.

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije je preuzeo odgovornost i uspešno realizuje popis kako prošle, tako i ove godine. Ono nije samo u tome. Zahvaljujući predanom i pre svega dobrovoljnog radu svojih članova, volontera i ljubitelja prirode, ali i lovačkih udruženja, škola, ekoloških organizacija, pronađeno je preko 1300 gnezda širom Srbije. Svi oni su imali pune ruke posla. Trebalo je zaći u svaki kutak Srbije, pogledati da li neko klepeće sa vrha drveta, bandere ili krova kuće. Pogledati da li je gnezdo prazno ili iz njega izviruju glavice mladunaca. Tu su i radoznali meštani sa najrazličitijim pitanjima. Od toga šta gledamo i zašto to radimo, do pitanja zašto se roda zove bela roda, kad ima i crnog perja na krilima. Tako mi je na pi-

tanje da li ste viđali belu rodu uzvraćeno pitanjem sa malo začuđujućim tonom, „Mislite onu crno belu rodu, onu partizansku?“ Tako da, imamo i „partizansku“ rodu. Popis roda je prvi zadatak koji mi je Društvo poverilo. U početku sam želeta da saznam samo broj gnezda i da li ima mladunaca ili ne, odnosno samo da popunim formular. Želala sam samo da prikuđim podatke. Međutim, nakon sličnih pitanja i tokom razgovora sa ljudima različitih zanimanja i stepena obrazovanja počela sam da shvatam njihov život u kojim značajno mesto zauzimaju rode. Često sam slušala njihove doživljaje sa rodoma. Sa puno topline su pričali o tome. Sigurno nisu zajedno pili prvu jutarnju kafu, ali su svakako znali čime rode hrane svoje mladunce, posmatrali su kada raširenih krila štite mladunce od jakog sunca ili kada ih polivaju vodom kako bi ih rashladili. Sve su to male, ali bitne tajne u životu roda, koje po prvi put otkrivan.

Popis ne sprovodim samo pozivnjem, već i obilaskom naseljenih mesta.

Sa prijateljima sam sela u auto i krenuli smo u obilazak sela u opština Ruma i Irig. Želim da vam saopštим da u Irigu nema gnezda roda, ali ih u selima rumskih opština ima. Taj dan mi je posebno ulepšao jedan dečak. Igrao se sa drugarima kada smo ga zaustavili i pitali da li zna gde je gnezdo rode. Odmah nam je pokazao, bilo je u blizini. Pitala sam ga

Posebno me raduje što se sve više ljudi javlja Društvu da prijavi gnezdo u svom mestu ili sa željom da pomogne rodoma kojima je gnezdo srušeno. Nisu sva pitanja usmerena ka belim rodoma. Interesuju se i za labudove, vetruske, gačce, sove... Sve ovo nas ohrabruje da nastavimo sa radom na aktivnoj zaštiti ptica i njihovih staništa.

Ipak, glavni cilj popisa je dobijanje saznanja o stanju populacije roda kod nas, ali i na globalnom nivou. Prethodni popis roda u Srbiji rađen je još pre 15 godina i to samo u Vojvodini, kada je izbrojano 998 aktivnih gnezda. Ovaj podatak daje još veći značaj popisu koji se sada sprovodi u celoj zemlji. Sada ćemo imati kompletniju sliku o stanju populacije roda u našoj zemlji.

Bela roda kao simbol očuvanih prirodnih i polu-prirodnih staništa, svojom blizinom ukazuje nam na zdravu životnu sredinu. Praćenje promena koje se dešavaju u populacijama roda, imaju za cilj bolje razumevanje promena u životnoj sredini što nam može poslužiti da budemo efikasniji u naporima za očuvanje kako roda, njihovih staništa, tako i naše životne sredine.

Tekst o rodoma, ipak, ne bih da završim brojkama i naučnim činjenicama, već bih da citiram deda Živu iz Melenaca. Sigurno ga se sećate iz serijala Gradske ptice, u epizodi o rodoma. Pita se deda Živa „Koliko ona kilometara pređe dovede sa željom da snese jaja, da izleže male, da ih othrani i da ih vodi nazad? I da joj to jedan čovek ne dozvoli?“ Zato, ugledajte se na deda Živu i pomozite rodoma. On sa njima živi već 25 godina.

Svračci u Srbiji

ilustracije: Szabolcs Kókay
www.kokay.hu

Rusi svračak (*Lanius collurio*)

Veličina: 16-18 cm

Stanište u Srbiji: Prisutan u svim delovima zemlje. Naseljava različita otvorena staništa sa žbunjem i niskim drvećem od ravničarskih do planinskih predela. Gnezda gradi u žbunju.

Brojnost u Srbiji: 55.000-85.000

Trend populacije: Opadajući

Veliki svračak (*Lanius excubitor*)

Veličina: 22-26 cm

Stanište u Srbiji: U periodu septembar – mart pojavljuje se na različitim otvorenim staništima u ravničarskim i brdskim predelima.

Brojnost u Srbiji: Nepoznata

Trend populacije: Nepoznat

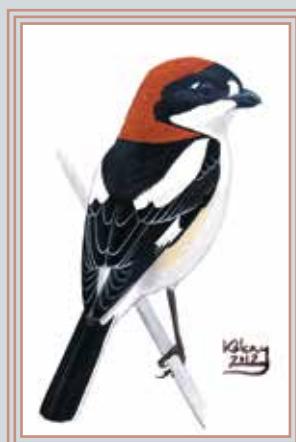
Mali svračak (*Lanius minor*)

Veličina: 19-21 cm

Stanište u Srbiji: Glavnina populacije se nalazi u severnom, ravničarskom delu zemlje. Nastanjuje različita otvorena staništa sa visokim drvećem na kojima gradi gnezda.

Brojnost u Srbiji: 350-450

Trend populacije: Opadajući

Riđoglav svračak (*Lanius senator*)

Veličina: 17-19 cm

Stanište u Srbiji: Glavnina populacije se nalazi u južnim delovima zemlje u dolinama i brdskim predelima. Naseljava različita otvorena staništa sa žbunjem i niskim drvećem, stare voćnjake. Gnezda gradi u žbunju.

Brojnost u Srbiji: 130-210

Trend populacije: Opadajući

Izvor podataka o brojnosti i trendu populacije: Puzović, S., Simić, D., Saveljić, D., Gergelj, J., Tucakov, M., Stojnić, N., Hulo, I., Ham, I., Vizi, O., Šćiban, M., Ružić, M., Vučanović, M. & Jovanović, T. (2003): Ptice Srbije i Crne Gore – veličine gnezdičkih populacija i trendovi: 1990-2002. Ciconia 12: 35–120.

Izvor podataka o veličini vrsta: Mularney, K., Svensson, L., Zetterstrom, D. & Grant, P. J. (1999). Collins Bird Guide. Harper-Collins Publishers Ltd.

DRUŠTVO ZA ZAŠTITU I
PROUČAVANJE PTICA SRBIJE